

Київський національний торговельно-економічний університет

Кафедра фінансів

ВИПУСКНА КВАЛІФІКАЦІЙНА РОБОТА

на тему:

Формування доходів Державного бюджету України

Студентки 2 курсу бм групи
спеціальності 072 «Фінанси,
банківська справа та страхування»
спеціалізації «Публічні фінанси»

Гриші
Каріни Сергіївни

Науковий керівник,
д. е. н., професор,
заслужений діяч науки і техніки України

Чугунов Ігор
Якович

Керівник освітньо-професійної програми
д.е.н., професор

Макогон
Валентина
Дмитрівна

Завідувач кафедри фінансів,
д.е.н., професор,

Чугунов Ігор

заслужений діяч науки і техніки України

Якович

Київ – 2021

Київський національний торговельно-економічний університет

Факультет фінансів та обліку

Кафедра фінансів

Спеціальність 072 «Фінанси, банківська справа та страхування»

Спеціалізація / освітня програма Публічні фінанси

Затверджую

Зав. кафедри _____

Чугунов І.Я.

“ ” _____

202_ р.

Завдання

на випускн кваліфікаційну роботу студентові

Гриша Каріни Сергіївни

1. Тема випускного кваліфікаційної роботи (проекту)

«Формування доходів Державного бюджету України»

Затверджена наказом КНТЕУ від «28» жовтня 2020 р. № 3144

2. Строк здачі студентом закінченої роботи (проекту) 22.11.2021 р.

3. Цільова установка та вихідні дані до роботи (проекту)

Мета роботи (проекту): розкриття теоретичних засад та підвищення дієвості системи формування та виконання доходів Державного бюджету України

Об'єкт дослідження: система формування доходів Державного бюджету України

Предмет дослідження: є теоретичні засади і механізм формування доходів Державного бюджету України.

4. Консультанти по роботі (проекту) із зазначенням розділів, за якими здійснюється консультування:

Розділ	Консультант (прізвище, ініціали)	Підпис, дата	
		Завдання видано	Завдання виконано

5.Зміст випускної кваліфікаційної роботи (проекту) (перелік питань за кожним розділом):

ВСТУП

РОЗДІЛ 1. ТЕОРИТИЧНІ ЗАСАДИ ФОРМУВАННЯ ДОХОДІВ ДЕРЖАВНОГО БЮДЖЕТУ

1.1. Сутність формування доходів державного бюджету

1.2. Доходи державного бюджету як складова фінансової політики країни

1.3. Формування доходів державного бюджету у країнах з розвинуеною та трансформаційною економікою

РОЗДІЛ 2. АНАЛІЗ СИСТЕМИ ФОРМУВАННЯ ДОХОДІВ ДЕРЖАВНОГО БЮДЖЕТУ УКРАЇНИ

2.1. Інституційні засади розвитку формування дохідної частини державного бюджету

2.2. Аналіз доходів у системі планування та виконання державного бюджету

РОЗДІЛ 3. НАПРЯМИ ПІДВИЩЕННЯ ДІЄВОСТІ СИСТЕМИ ФОРМУВАННЯ ДОХОДІВ ДЕРЖАВНОГО БЮДЖЕТУ

3.1. Пріоритетні заходи підвищення ефективності системи формування та виконання доходів державного бюджету

3.2. Перспективне прогнозування доходів державного бюджету

ВИСНОВКИ І ПРОПОЗИЦІЇ

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

ДОДАТКИ

6. Календарний план виконання роботи

№ Пор.	Назва етапів випускної кваліфікаційної роботи (проекту)	Строк виконання етапів роботи	
		за планом	фактично
1	2	3	4
1	Узгодження плану та оформлення завдання	до 10.11.2020	
2	Вступ. Розділ 1	до 20.04.2021	
3	Розділ 2	до 22.06.2021	
4	Подання наукової статті на кафедру	до 15.09.2021	
5	Розділ 3. Висновки	до 01.10.2021	
6	Подання роботи (всі розділи, додатки) на кафедру	до 22.10.2021	
7	Попередній захист робіт	до 02.11.2021	
8	Подання завершеної (переплетеної роботи та електронної версії в ПДФ форматі	до 22.11.2021	

7.Дата видачі завдання 10 листопада 2020 р.

8.Керівник випускної кваліфікаційної роботи Чугунов

І. Я.

(прізвище, ініціали, підпис)

Випускна кваліфікаційна робота студента

Гриша К. С.

(прізвище, ініціали)

може бути допущена до захисту екзаменаційній комісії.

Гарант освітньої програми

Чугунов І. Я.

(прізвище, ініціали, підпис)

Завідувач кафедри

Чугунов І. Я.

(прізвище, ініціали, підпис)

« _____ » _____ 2021р.

ЗМІСТ

ВСТУП	РОЗДІЛ 1. ТЕОРИТИЧНІ ЗАСАДИ ФОРМУВАННЯ ДОХОДІВ ДЕРЖАВНОГО БЮДЖЕТУ
1.1.	Сутність формування доходів державного бюджету.....
1.2.	Доходи державного бюджету як складова фінансової політики країни....
1.3.	Формування доходів державного бюджету у країнах з розвинутою та трансформаційною економікою.....
РОЗДІЛ 2. АНАЛІЗ СИСТЕМИ ФОРМУВАННЯ ДОХОДІВ ДЕРЖАВНОГО БЮДЖЕТУ УКРАЇНИ	
2.1.	Інституційні засади розвитку формування дохідної частини державного бюджету.....
2.2.	Аналіз доходів у системі планування та виконання державного бюджету..
РОЗДІЛ 3. НАПРЯМИ ПІДВИЩЕННЯ ДІЄВОСТІ СИСТЕМИ ФОРМУВАННЯ ДОХОДІВ ДЕРЖАВНОГО БЮДЖЕТУ	
3.1.	Пріоритетні заходи підвищення ефективності системи формування та виконання доходів державного бюджету.....
3.2.	Перспективне прогнозування доходів державного бюджету.....
ВИСНОВКИ	
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ	

ДОДАТКИ..... ВСТУП

Однією з головних передумов розвитку фінансової системи є функціонування ефективної бюджетної системи країни, що є важливим макроекономічним важелем регулювання економічних процесів та передумовою ефективного функціонування національної економіки. Використання дієвих інструментів формування державного бюджету виступає ключовим чинником забезпечення соціально-економічного розвитку, стабільності, економічної безпеки та інноваційного розвитку країни. Правильне визначення цілей, пріоритетів, напрямів та стратегії бюджетної політики у сфері формування доходів державного бюджету у коротко-, середньо- та довгостроковій перспективі є запорукою успішного функціонування фінансової системи держави.

Серед вагомих наукових досліджень у сфері формування дохідної частини державного бюджету особливої уваги заслуговують праці А. Сміта [7], Дж. М. Кейнса [9], Д. Рікардо [8].

Теоретико-методологічні основи механізму формування дохідної частини державного бюджету та окремі проблеми його функціонування досліджували такі вітчизняні науковці як І.Я.Чугунов [10], Т.В.Канєва, А.В.Ватульов [11], М.Д. Макогон, М.Д.Пасічний, В.М. Федосов [5].

Державний бюджет є невід'ємною частиною існування будь-якої країни та важливим інструментом реалізації як економічної, так і соціальної політики держави. В сучасних умовах актуальності набуває проблема побудови ефективної та досконалої системи формування дохідної частини державного бюджету, що є запорукою економічного розвитку країни.

Актуальність дослідження. Доходи державного бюджету відіграють провідну роль у фінансовому забезпеченні потреб соціально-економічного розвитку суспільства. Вони становлять фінансову базу функціонування держави та є важливим результатом її діяльності. В умовах ринкових трансформацій

проблеми формування достатнього обсягу доходів бюджету і забезпечення ефективного їх використання набувають особливого значення. Недоліки законодавчої бази, домінування традиційних, застарілих підходів до організації бюджетних відносин у поєднанні з глибоким спадом в економіці утруднюють наповнення бюджету і, відповідно, виконання завдань соціально-економічного розвитку країни, що обґрунтовує актуальність даної теми.

Важливим аспектом даної роботи є розкриття сутності доходів державного бюджету, напрямів та методів механізму формування дохідної частини державного бюджету, спрямованих на забезпечення макроекономічної стійкості країни, досягнення збалансованості державного бюджету, попередження можливих ризиків, досягнення економічного, інноваційного та інвестиційного розвитку.

Вагомим є дослідження теоретико-методологічних засад формування дохідної частини державного бюджету, дослідження сутності доходів бюджету як складової фінансової політики країни, проведення аналізу формування доходів Державного бюджету України, визначення впливу дохідної частини бюджету та окремих його показників на розвиток економічних процесів, визначення пріоритетів розвитку бюджетної політики у сфері доходів, виявлення кризових моментів у формуванні фінансової бази держави протягом усього періоду трансформації фінансової системи України.

В розрізі даного дослідження, актуальним є надання рекомендацій щодо підвищення ефективності механізму формування доходів державного бюджету, попередження та подолання проблемних аспектів у формуванні дохідної частини державного бюджету, що має забезпечити досягнення сталого соціально-економічного розвитку України.

Метою даної роботи є розкриття теоретичних засад та підвищення дієвості системи формування та виконання доходів Державного бюджету України.

Досягнення поставленої мети зумовило необхідність вирішення наступних **завдань**:

- розкрити сутність та засади формування доходів державного бюджету;
- показати доходи державного бюджету як складову фінансової політики країни;
- узагальнити та систематизувати зарубіжний досвід формування доходів бюджету;
- розвинути інституційні засади розвитку механізму формування дохідної частини державного бюджету;
- визначити джерела формування доходів бюджету;
- удосконалити підходи та методи формування доходів державного бюджету;
- визначити напрями удосконалення бюджетної політики у сфері доходів;
- розвинути напрями та пріоритети бюджетної політики у процесі формування доходів державного бюджету.

Об’єктом дослідження є система формування доходів Державного бюджету України.

Предметом дослідження є теоретичні засади та механізми формування дохідної частини державного бюджету в умовах трансформації фінансової системи.

Практична цінність. Практичне значення одержаних результатів є у тому, що вони можуть бути застосовані у процесі удосконалення формування доходів бюджету, у тому числі зі врахуванням зарубіжного досвіду на основі прогнозу дохідної частини бюджету.

Інформаційним підґрунтям даного дослідження є нормативно-правова база у сфері бюджетного регулювання доходів, статистичні та аналітичні матеріали Міністерства фінансів України, Державної статистичної служби України, Державної казначейської служби України, Державної податкової служби України, Національного банку України, наукові статті вітчизняних та зарубіжних вчених.

Наукова новизна даної наукової роботи полягає у наступному

- показано доходи державного бюджету як складову фінансової політики країни;
- узагальнено та систематизовано зарубіжний досвід формування доходів бюджету;
- розвинуто інституційні засади розвитку механізму формування дохідної частини державного бюджету;
- визначено джерела формування доходів бюджету;
- удосконалено підходи та методи формування доходів державного бюджету;
- визначено напрями удосконалення бюджетної політики у сфері доходів;
- розвинуто напрями та пріоритети бюджетної політики у процесі формування доходів державного бюджету.

Особистий внесок магістра. Випускна кваліфікаційна робота є самостійним завершеним дослідженням автора. показано доходи державного бюджету як складову фінансової політики країни;

Обсяг та структура роботи. Робота складається зі вступу, трьох розділів, висновків, списку використаних джерел, додатків.

У вступі обґрунтовано актуальність обраної теми, визначено об'єкт, предмет, мету, завдання, практичну цінність та методи дослідження, зазначено теоретичне та практичне значення даної роботи. У першому розділі досліджено теоритичні засади формування доходів державного бюджету, досліджено сутність формування доходів державного бюджету, розкрито економічну сутність фінансової політики країни у розрізі доходів бюджету, досліджено досвід зарубіжних країн щодо формування доходів державного бюджету. У другому розділі здійснено аналіз системи формування доходів Державного бюджету України, досліджено інституційні засади розвитку бюджетної системи України у сфері доходів бюджету, визначені основні аспекти та інструменти

регулювання дохідної політики України. У третьому розділі визначені пріоритетні заходи підвищення ефективності системи формування та виконання доходів державного бюджету та прогнозування доходів. У висновках та пропозиціях наведено теоретичне узагальнення матеріалу, представленого в дослідженні.

РОЗДІЛ 1 ТЕОРИТИЧНІ ЗАСАДИ ФОРМУВАННЯ ДОХОДІВ ДЕРЖАВНОГО БЮДЖЕТУ

1.1. Сутність формування доходів державного бюджету

На сучасному етапі розвитку економіки актуальності набувають питання забезпечення макроекономічної стабільності та стійкості бюджетної системи з урахуванням економічної циклічності в середньо- та довгостроковій перспективі. Державний бюджет є провідним інститутом суспільства поява якого просліджується ще на стадії планування фінансово-господарських відносин країни. Провідну роль у забезпеченні стабільності державного бюджету відіграє система формування доходів бюджету.

Саме доходи є інструментом реалізації фінансової та бюджетної політики держави. Акумуляція фінансових ресурсів має передбачати соціально-економічний характер, тобто бути спрямованою на економічний розвиток та забезпечення надання якісних суспільних послуг населенню.

Формування достатнього обсягу надходжень бюджету є важливою передумовою забезпечення належного рівня економічного розвитку країни, життєвого рівня населення та соціальної стабільності.

Державний бюджет виступає інструментом реалізації державної внутрішньої та зовнішньої політики, державного регулювання і стимулювання економіки, фінансування соціальної політики з урахуванням довгострокових інтересів країни. Зростання обсягу бюджетних доходів створює можливості для

збільшення асигнувань із державного бюджету, що у свою чергу сприяє розвитку держави у цілому.

Неефективне функціонування системи формування доходів бюджету призводить до появи низки негативних чинників, зокрема бюджетного дисбалансу, порушення макро- та мікроекономічної стабільності та стагнації економічних процесів держави в цілому. Низький ступінь реагування на зміну економічного середовища, відсутність науково обгрунтованої стратегії формування дохідної частини бюджету, неузгодженість бюджетної, податкової, митної, грошово-кредитної політики країни перешкоджає забезпеченню довгострокової збалансованості соціально-економічного розвитку держави.

Дослідження сутності формування доходів бюджету є достатньо актуальним питанням сучасності, адже підвищення ефективності використання фінансових ресурсів, що перерозподіляється через бюджетну систему залежить від розуміння сутності зазначеної економічної категорії.

З правової точки зору поняття доходи бюджету можна визначити як податкові, неподаткові та інші надходження на безповоротній основі, справляння яких передбачено законодавством (включаючи трансферти, плату за надання адміністративних послуг, власні надходження бюджетних установ), [1].

За своєю сутністю доходи державного бюджету є відображенням частки фінансових ресурсів держави, що створюється у процесі розподілу та перерозподілу ВВП з метою формування основного централізованого фонду грошових коштів держави.

Формування доходів державного бюджету характеризує діяльність держави щодо мобілізації фінансових ресурсів суб'єктів господарювання та населення, на безоплатній та безповоротній основах, у процесі розподілу та перерозподілу ВВП, з метою формування основного централізованого фонду фінансових ресурсів держави та його використання органами державної влади та місцевого самоврядування з метою виконання покладених на них функцій і

завдань. Формування доходів бюджету виконує акумулюючу та розподільчорегулюючу функції, [2].

Сутність акумулюючої функції формування доходів полягає в мобілізації достатнього обсягу фінансових ресурсів до бюджету. Розподільчо-регулююча функція полягає у розподілі фінансових ресурсів та регулюванні соціальноекономічних процесів у країні за допомогою використання різних інструментів акумуляції фінансових ресурсів до державного бюджету.

Формування доходів бюджету здійснюється з метою перерозподілу фінансових ресурсів суб'єктів економічної діяльності, та подальшого їх використання державою, в особі органів державної влади. Таким чином, з одного боку, доходи є відображенням розподільчих процесів, а з іншого виступають об'єктом подальшого розподілу на окремі цільові фонди відповідно до функцій держави.

Основним джерелом доходів державного бюджету виступає валовий внутрішній продукт країни, що формує пряму залежність між обсягом акумульованих грошових надходжень до централізованого фонду фінансових ресурсів країни та обсягом ВВП виробленого впродовж року.

Значну увагу доцільно приділяти оптимальному перерозподілу ВВП через державний бюджет, що сприятиме реалізації виваженої науково-обґрунтованої фінансово-бюджетної політики країни. Зростання обсягу ВВП призводить до зміцнення економіки, розширення обсягів виробництва, зайнятості населення та відповідно обсягу доходів державного бюджету. При цьому, зменшення обсягу ВВП викликає протилежний ефект та призводить до зменшення надходжень до бюджету.

Окрім ВВП, вплив на формування доходів державного бюджету здійснюють також, різні макроекономічні та мікроекономічні фактори такі, як бюджетна та податкова політика країни, платоспроможність населення, рівень тіньової економіки, територіальне знаходження об'єкта оподаткування та ін.

Доходи державного бюджету створюються за рахунок податків від фізичних і юридичних осіб, зборів та інших обов'язкових платежів, надходжень з інших джерел, відповідно до законодавства. Склад і форми мобілізації доходів залежать від системи та методів господарювання країни, а також від економічних завдань, які вирішує суспільство у певний період, [3].

Основними методами формування доходів бюджету є, [4]: отримання доходів державою від підприємницької діяльності та надання послуг; отримання доходів державою від майна, майнових прав і державних угідь; податковий метод; позичковий метод; емісійний метод.

Ефективна система формування доходів бюджету має базуватися на низкі принципів, зокрема, [5]: фіскальної ефективності; економічної ефективності; соціальної справедливості.

Принцип фіскальної ефективності передбачає формування достатнього обсягу податкових надходжень з мінімальними витратами на їх адміністрування та забезпечення оптимального розподілу доходів між адміністративно-територіальними одиницями.

Близьким по сутності до даного принципу є принцип економічної ефективності, що передбачає формування максимального обсягу фінансових ресурсів держави за мінімальних затрат.

Важливим є формування дохідної частини державного бюджету з урахуванням принципу соціальної справедливості, який визначає, що платниками податків мають бути всі члени суспільства, які отримують доходи.

Варто відмітити, що основна частина бюджету держави формується за допомогою податкових надходжень. В структурі доходів бюджету податкові надходження складають основну частину ВВП, що перерозподіляється через бюджет країни. У процесі мобілізації частини новоствореної вартості і формування фонду фінансових ресурсів із використанням різних форм податкових надходжень (податків, зборів, обов'язкових платежів) здійснюється

регулювання фінансово-господарської діяльності окремих суб'єктів підприємництва і розширеного відтворення країни в цілому, [6].

Високий рівень вилучення фінансових ресурсів у суб'єктів господарювання та населення призводить до зниження ділової активності, зменшення сукупного попиту, обсягу новоствореної вартості та у свою чергу надходжень бюджету. Актуальними є положення сформовані представниками англійської класичної політекономії. Зокрема, А. Сміт вважав, що надмірний податковий тиск на платників податків перешкоджає розвитку промисловості, при цьому держава втрачає частину фінансових ресурсів, яку могла б отримати від розширення бази оподаткування завдяки додатковим інвестиціям, [7].

На думку Д. Рікардо., капітал слід максимально звільнити від оподаткування, оскільки податкове навантаження скорочує прибутки капіталістів, призводить до загального зростання рівня цін, що зумовлює негативні тенденції в розвитку економіки держави, [8].

Однак, варто зазначити, що низький рівень оподаткування може стати причиною акумуляції недостатнього обсягу фінансових ресурсів для виконання державою своїх функцій та забезпечення соціальних гарантій населення.

Економічне зростання, на думку Дж. Кейнса, залежить від достатніх заощаджень тільки за умови повної зайнятості. При відсутності даної умови значний обсяг заощаджень заважає зростанню. Таким чином, зайві заощадження потрібно вилучати за допомогою податків, при цьому шкала оподаткування має бути прогресивною, [9].

Таким чином, перед суспільством завжди стоїть проблема визначення оптимального рівня бюджетного перерозподілу фінансових ресурсів та мобілізації тієї частини вартості ВВП, яка б не зумовлювала загострення суперечностей між економічними інтересами. Доходи державного бюджету становлять фінансову основу функціонування країни. Ефективний механізм формування доходів державного бюджету є пріоритетним завданням будь-якої країни. Діяєва система залучення доходів бюджету є передумовою економічного

розвитку країни та забезпечення достатнього рівня фінансового забезпечення населення.

1.2. Доходи державного бюджету як складова фінансової політики країни

На сучасному етапі розвитку бюджетних відносин постає необхідність в удосконаленні системи управління бюджетними доходами з метою зростання якості надання державних послуг, підвищення ефективності формування доходів бюджету та посилення результативності впливу бюджетної політики на динаміку суспільного розвитку.

Доходи бюджету здійснюють вагомий вплив як на розвиток економіки, так і на рівень соціального розвитку держави. У зв'язку з цим особливого значення набувають питання використання ефективних методів формування бюджетних ресурсів, що відповідатимуть визначеним стратегічним пріоритетам соціально-економічного розвитку країни.

Доходи бюджету є дієвим інструментом регулювання соціально-економічних процесів держави, оскільки за допомогою різних методів акумуляції фінансових ресурсів до централізованого фонду держава може впливати на економічні процеси всередині країни.

Фінансова політика держави у сфері формування доходів державного бюджету здійснює вплив на більшість макропоказників економіки країни: видатки бюджету, рівень інфляції, рівень соціального забезпечення, рівень державного боргу й загалом рівень життя населення. Бюджетна політика у сфері доходів дозволяє регулювати розвиток ділової активності, процеси нагромадження та темпи економічного розвитку країни. Держава застосовує різні форми впливу на економіку, зокрема шляхом підвищення сукупного попиту та пропозиції. Податкове регулювання є ваговою складовою фінансовобюджетної політики економічного розвитку, здійснює відповідний вплив на перерозподіл валового внутрішнього продукту через податкову

систему, забезпечує формування доходів бюджету з урахуванням цілей та завдань економічної моделі держави, зовнішнього та внутрішнього економічного середовища та інтересів суспільства.

Податкова система країни є важливим інструментом фінансового регулювання, від виваженості податкової політики значним чином залежать темпи економічного зростання, показники зовнішньо-економічної діяльності, обсяги залучення інвестиційних ресурсів, в тому числі іноземних інвесторів, пріоритети соціальної політики держави. Розвиток фінансової системи держави супроводжується постійним удосконаленням механізмів стимулювання соціально-економічного розвитку, структурними перетвореннями податкової системи, посиленням дієвості регулюючої функції податків, покращанням якісного рівня планування податкових надходжень. Вагомим завданням податкового регулювання як інструменту впливу на економічні процеси, є встановлення певного оптимального рівня оподаткування та механізму адміністрування податків, що забезпечать поєднання інтересів платників податків та держави, [10].

Вагомим інструментом соціально-економічного розвитку є механізм податкового регулювання, який має адаптуватися до змін зовнішнього та внутрішнього економічного середовища, цілей та завдань фінансової політики країни щодо забезпечення економічного зростання. Регуляторна складова податкової політики передбачає можливості диференціації податкових ставок до певних груп платників податків, реалізації механізмів пільгового оподаткування з метою стимулювання рівня зайнятості, виробництва, темпів економічного розвитку та забезпечення принципу соціальної справедливості, [11]. Інструменти податкової політики можуть здійснювати стимулюючий або дестимулюючий вплив на попит та пропозицію в середині країни в залежності від потреб держави.

Стимулююча фіскальна політика сприяє підвищенню сукупного попиту, інтенсифікації процесів виробництва, зменшенню рівня безробіття, відповідно підвищенню ділової активності держави та зростанню сукупного попиту.

Інструменти стимулюючої фіскальної політики, також впливають на поживлення інвестиційної активності, що забезпечує розвиток економічних процесів в країні. Використання рестрикційної політики викликає протилежний ефект за рахунок підвищення ставок податків, таким чином стримуючи сукупний попит. Стримуюча фіскальна політика призводить до зменшення споживання та заощадження, що у свою чергу призводить до зниження інвестиційної активності.

Дохідна частина бюджету здійснює достатньо вагомий вплив на розвиток певних галузей та економіки загалом, рівень соціального розвитку держави. Доходи бюджету впливають на соціально-культурну сферу життя населення. За допомогою використання податкових соціальних пільг, коригування бази оподаткування та використання знижених ставок оподаткування, для окремих категорій платників податків, здійснюється підтримка окремих верств населення та господарюючих суб'єктів, обсяг якої відповідає економічним можливостям держави. При цьому, ключовим залишається завдання рівномірного та справедливого розподілу податкового навантаження на усіх платників податків в умовах забезпечення формування достатнього обсягу фінансових ресурсів держави, необхідних для виконання органами влади покладених на них функцій та завдань.

Проведення цілеспрямованої бюджетної політики передбачає запровадження перспективного бюджетного планування, досягнення довгострокової збалансованості та стійкості бюджетної системи. Значний вплив на загальну фінансову політику держави здійснює середньострокове бюджетне планування та прогнозування, що визначає напрями, завдання та пріоритети бюджетної стратегії країни. Основні параметри бюджетної, податкової, митної, боргової, грошово-кредитної політики мають формуватися відповідно до бюджетної стратегії, що враховує планово-прогнозні показники доходів державного бюджету країни, [12].

Таким чином, система формування доходів бюджету здійснює вплив на загальну фінансову політику країни. За допомогою інструментів та методів наповнення дохідної частини бюджету здійснюється регулювання соціально-економічних процесів у державі відповідно до її потреб. Середньострокове бюджетне планування та прогнозування, що визначає напрями бюджетної стратегії держави здійснює вплив на різні напрями фінансової політики країни у середньостроковій та довгостроковій перспективі, що підтверджує значимість процесу формування доходів державного бюджету.

1.3. Формування доходів державного бюджету у країнах з розвинутою та трансформаційною економікою

В сучасних умовах бюджет виступає обов'язковою умовою ефективного функціонування будь-якої держави. Формування бюджетних відносин в кожній країні є складним та тривалим процесом, що відбувався протягом тривалого періоду. У кожній країні структура державного бюджету має свої національні особливості. Вона залежить від типу адміністративної системи, структурних особливостей економіки, рівня економічного розвитку країни, що формує необхідність дослідження зарубіжного досвіду формування доходів бюджету в країнах з розвинутою та трансформаційною економікою.

Цікавим є досвід формування доходів бюджету у США. США є федеративною країною, для якої характерна трирівнева бюджетна система. Центральною ланкою бюджетної системи США є федеральний бюджет, що складається з урядового бюджету (бюджету федеральних фондів) і бюджету довірчих фондів, [13].

До надходжень федерального бюджету належать індивідуальні подоходні податки, внески у фонди соціального страхування, податок на прибуток корпорацій, доходи від активів Федеральної резервної системи та інші джерела.

Основним джерелом наповнення федерального бюджету США є податкові надходження. Податкова система США функціонує як на федеральному, так і на рівні штатів. Система оподаткування на федеральному рівні та рівні штатів значно відрізняється, податкові органи різних рівнів мають власні повноваження щодо стягнення податків.

Федеральний уряд не має права втручатися в систему оподаткування на рівні штатів. Кожен штат має свою власну податкову систему, яка є окремою від інших штатів. Податкова система США є досить складною, так в країні може існувати кілька юрисдикцій, які забезпечують акумуляування податків.

Зокрема, округи чи міста мають повноваження стягувати власні шкільні податки, які є додатковими до державних податків. Таким чином забезпечується контроль на усіх рівнях податкової системи, що унеможливорює уникнення від оподаткування, [14].

Більшу частку у структурі доходів федерального бюджету США займає податок на доходи фізичних осіб, його частка становить близько половини усіх доходів федерального уряду та більшу частину доходів федерального бюджету у ВВП країни. У США відсутній податок на додану вартість, при цьому його замінює податок з обороту. Для США характерне переважання частки прямих податків у структурі федерального бюджету, [15]. Також, до основних податків, що забезпечують формування значної частини доходів федерального бюджету відносяться податок на прибуток підприємств та податки на соціальне страхування із заробітної плати.

Рівень податкового навантаження у США є досить невисоким та в середньому протягом 2015-2020 рр. характеризується показником 25,5% податкових надходжень у ВВП країни. Слід зауважити, що США здійснює регулювання економічних процесів в країні за допомогою використання

інструментів регулювання рівня податкового навантаження, зокрема шляхом зменшення надходжень від таких податків як податок на прибуток підприємств та акцизний податок, [15]. Реалізація зазначеного спрямована на стимулювання рівня зайнятості, сукупного попиту та пропозиції, структурних зрушень економіки, збільшення її високотехнологічної складової, проведення ефективної соціальної політики з урахуванням циклічності економічного розвитку та показників боргової стійкості, [16].

Бюджетна система Франції є дворівневою, центральний бюджет Франції складається з трьох частин: звичайний загальний (державний) бюджет, приєднані бюджети різних державних організацій та спеціальні рахунки казначейства. Центральний бюджет розділяється на два види операцій: остаточного характеру (безвідкличне фінансування), на котре приходиться близько 90 % усіх бюджетних засобів і взаємного характеру (кредити). На частку загального бюджету приходиться більш ніж 70 % коштів центрального бюджету, [17].

Доходна частина державного бюджету Франції формується за рахунок податкових та неподаткових надходжень, при цьому більшу частину доходів становлять саме податки. Значна частина податкових надходжень формується також, за рахунок індивідуального податку на прибуток та корпоративного податку. До неподаткових надходжень у Франції належать доходи від державних активів, доходи від промислової та комерційної діяльності держави, винагорода за надані послуги (наприклад, аудіовізуальна ліцензія) та кредити, надані державою, [18].

Переважає частина податкових надходжень формується за рахунок непрямих податків, зокрема податок на додану вартість формує близько половини усього доходу державного бюджету Франції.

До неподаткових надходжень відносяться, [17]: дохід від дивідендів; доходи від майна; продаж державних товарів або послуг; відсотки за кредитами,

авансами; штрафи та санкції; доходи від державних гарантій, відрахування із заробітної плати зберігачів іпотеки та випадкові надходження.

В цілому податкова система Франції характеризується значним податковим тиском на платників податків, що обумовлено високими податковими ставками та значним рівнем податкового навантаження, що протягом 2015-2020 рр. знаходиться на рівні 45,6%, [20].

Бюджетна система Польщі включає в себе державний бюджет, бюджети органів місцевого самоврядування та одиниці, які утворюють сектор державних фінансів. Державний бюджет Польщі займає провідне місце в бюджетній системі країни, за допомогою державного бюджету формується та розподіляється більша частина фінансових ресурсів країни.

Основним джерелом формування доходів державного бюджету Польщі виступають податки. Особливостями формування доходів бюджету за рахунок податків є грошовий характер, компульсивність, безповоротність, нееквівалентність, загальність, мета (реалізація суспільних цілей), місце збору (установи, що представляють державу).

Польська податкова система включає різні податки, роль і фіскальне значення яких змінюються у процесі розвитку бюджетної системи загалом.

Найважливішими податками, що забезпечують формування фінансової бази державного бюджету є два непрямі податки: податок на додану вартість (ПДВ) і акцизний збір; і два прямі податки: податок на прибуток підприємств (ПДФО), податок на доходи фізичних осіб (ПДФО), [21].

Рівень податкового навантаження в Польщі становить протягом 2015- 2020 рр. – 34,1%. Основну частку податкових надходжень складають ПДВ та акцизний податок, що характеризує перевалювання непрямих податків над прямими у структурі державного бюджету Польщі. Близько 45% доходів державного бюджету Польщі акумулюється за допомогою ПДВ. Серед прямих податків найбільшу частку у структурі доходів бюджету становить ПДФО, що формує близько 16% усіх доходів державного бюджету Польщі, [20].

Серед неподаткових надходжень переважають доходи від дивідендів, митниці, комісії, штрафи, відсотки, внески органів місцевого самоврядування та інші неподаткові доходи. Формування структури податкових надходжень державного бюджету в країнах ЄС є майже однаковим. Базисом виступають непрямі податки, зокрема ПДВ та акцизи, що характерно не тільки для Франції та Польщі, а для більшості країн ЄС.

Таким чином, можна зробити висновок, що формування доходів державного бюджету в різних країнах має свої особливості, обумовлені структурою бюджетної системи, пріоритетами розвитку загальної фінансової політики країни, методами та інструментами акумуляції фінансових ресурсів до бюджету країни. Основою для формування доходів державного бюджету в країнах як з розвинутою, так і трансформаційною економікою виступають податкові надходження.

Однак, слід відмітити, що кожна країна використовує різні інструменти та методи акумуляції податкових надходжень в залежності від цілей та завдань бюджетної політики та напрямів соціально-економічного розвитку в цілому.

РОЗДІЛ 2 АНАЛІЗ СИСТЕМИ ФОРМУВАННЯ ДОХОДІВ ДЕРЖАВНОГО БЮДЖЕТУ УКРАЇНИ

2.1. Інституційні засади розвитку формування дохідної частини державного бюджету

Основи сучасної системи формування дохідної частини Державного бюджету України закладено ще у часи Української Радянської Соціалістичної Республіки. У даний період було прийнято ряд законодавчих актів, які виступають базисом функціонування сучасної системи формування доходів бюджету.

Державна політика УРСР наприкінці 1980-х років характеризувалася поступовою відмовою від командно-адміністративних методів управління економікою та створення необхідних умов для розвитку ринкових засад, що зумовило порушення питання про перехід союзних республік на самоуправління та самофінансування, що передбачало проведення змін у формуванні дохідної бази республіканських та місцевих бюджетів.

Проводилася робота зі створення нового фінансового механізму, зокрема використання елементів госпрозрахунку у сфері бюджетного планування: обсяги видатків республіканських та місцевих бюджетів мали плануватись лише за рахунок доходів, одержаних на відповідних територіях. Такі нові підходи вимагали чіткого розмежування дохідних джерел кожної ланки бюджетної системи та кожного виду бюджетів.

Зміна пріоритетів соціально-економічного розвитку СРСР зумовила деякі позитивні зрушення як у бюджетній системі в цілому, так і в сфері формування доходів бюджету. Проте неспроможність забезпечення ефективного функціонування економіки за допомогою виключно командних методів стала цілком очевидною. Докорінних змін у галузі місцевих бюджетів не відбулося, що обумовлено надто високим ступенем централізації доходів бюджету.

На момент отримання Україною незалежності, українське законодавство регулювалося нормативно-правовими документами прийнятими ще за часів Української РСР, або новими законами та іншими нормативно-правовими документами, що містили положення аналогічні до законів УРСР, при цьому змінювалася лише назва закону.

За таким принципом на початку незалежності України відносини у сфері формування доходів державного бюджету регулювалися Законом Української РСР «Про бюджетну систему Української РСР» від 5 грудня 1990 р. Закон визначав основи організації бюджетної системи, при цьому, фінансові ресурси країни склалися з коштів республіканського бюджету, бюджетів місцевих Рад народних депутатів, позабюджетних фондів та інших фінансових ресурсів, [22].

На даному етапі, система формування дохідної частини державного бюджету функціонувала в умовах значної централізації фінансових ресурсів країни. Акумулявання податків до бюджету здійснювалося на основі ЗУ «Про систему оподаткування» введеного в дію з 1 жовтня 1991 року Постановою Верховної Ради Української РСР від 25 червня 1991 року, [23].

Даний закон визначав основні засади системи оподаткування в Україні, порядок стягнення податків, зборів та обов'язкових платежів до бюджетів та до державних цільових фондів, а також права, обов'язки і відповідальність платників податків за порушення податкового законодавства. На даному етапі, касове виконання державного та місцевих бюджетів здійснювалося Державним банком. До його функцій входило зарахування надходжень, ведення обліку доходів бюджетів різних рівнів, складання звітів про касове виконання бюджетів та інші, пов'язані з касовим виконанням бюджету, операції. Участь в управлінні державними коштами, також активно приймали комерційні банки.

Дана система була застарілою, не орієнтованою на становлення ринкової економіки України та сприяла розвитку тіньової економіки, за рахунок приховування комерційними банками частини прибутків підприємств, що підлягали оподаткуванню. В умовах діючої системи обліку доходів інформація про їх обсяги акумульованих коштів надходила з постійними затримками, що слугувало деструктивним фактором ефективного прогнозування податкових надходжень та платежів, що надходили до бюджету. З метою вирішення даної проблеми було прийнято Указ Президента «Про порядок виконання Державного бюджету» від 18.06.1993 р., відповідно до якого визначався порядок проведення розрахункових операцій органами державної влади, [24].

У Національному банку України було відкрито спеціальний рахунок, за допомогою якого було сконцентровано доходи бюджету на єдиному рахунку, що у свою чергу полегшувало процедуру виконання державного бюджету країни за видатками. Зміни у банківській системі України передбачали організацію обліку доходів Державного бюджету України, встановлення порядку і системи

контролю проходження і виконання платіжних доручень доходів державного бюджету.

З метою покращення якості управління дохідної частини державного бюджету було сформовано Державне казначейство України, яке з часом було ліквідовано та утворено Державну казначейську службу України. Прийняття урядом Закону України «Про бюджетну систему України» від 18 липня 1995 р. бюджетна система України зазнала певних змін, зокрема у розрізі доходів бюджету. Даний закон чітко визначав джерела доходів бюджетних різних рівнів, та напрями їх використання, [25].

Однак, практична реалізація даного закону не дала відповідного ефекту, оскільки зміни у формування дохідної частини державного бюджету не передбачали структурних змін та були реалізовані не повною мірою. Вагомим внеском у розвиток правового регулювання дохідної частини бюджету стало прийняття Конституції України 28 червня 1996 р., що визначає 26 повноваження відповідних органів влади, зокрема у сфері регулювання процесу формування доходів Державного бюджету України, [26]. Не зважаючи на прийняття ряду законодавчих актів, що визначали положення щодо формування фінансових ресурсів державного бюджету, нормативно-правова база формування доходів Державного бюджету України характеризувалася суперечливістю певних положень, у різних законодавчих актах, що потребувало використання принципово інших підходів формування фінансової основи держави.

З метою вирішення даного питання було прийнято Бюджетний Кодекс України від 21.06.2001 року, який визначив засади бюджетної системи України, зокрема у сфері формування дохідної частини бюджету, [26].

Бюджетний кодекс визначав засади бюджетної системи України, її структуру, принципи, правові засади функціонування, основи бюджетного процесу і міжбюджетних відносин та відповідальність за порушення бюджетного законодавства. Бюджетна система України перебуває під впливом постійних

змін, що у свою чергу обґрунтовує необхідність удосконалення певних положень. У зв'язку з цим 08 липня 2010 року була прийнята нова редакція Бюджетного кодексу України, за яким було вирішено ряд проблем місцевого самоврядування, зокрема відповідно до даного кодексу розширювався склад доходів місцевого самоврядування, [26].

Основу дохідної частини бюджету України складають податкові надходження, що зумовлює необхідність дослідження інституційних засад формування доходів бюджету у розрізі податкових надходжень. Враховуючи зачення податкових надходжень до державного бюджету, котрі становлять більшу частку усіх доходів бюджету, важливим є законодавче регулювання механізму справляння податків. Ефективне функціонування податкової системи можливе лише за умови існування чітко визначених принципів її побудови, механізму розрахунку, нарахування та сплати податків, зборів та обов'язкових платежів, також ставок оподаткування, порядку адміністрування податків, прав та обов'язків платників податків та органів державної влади у сфері податкового регулювання. З метою формування дієвої системи оподаткування 2 грудня 2010 року було прийнято Податковий кодекс України. Головною ціллю прийняття Податкового кодексу була побудова сучасної, справедливої податкової політики, що забезпечила б стабільність оподаткування, рівність усіх платників податків перед законом, досягнення стратегічних цілей сталого розвитку в оновленій системі державного регулювання економіки, [27].

Податковий кодекс України 2010 р. був спрямований на реформування комплексного податкового законодавства, зниження податкового навантаження з часом та посилення регуляторного впливу. Податковий кодекс формувався на основі чинного на той момент податкового законодавства, але при цьому запроваджував значні зміни. Прийняття податкового кодексу мало створювати стимули для власників малого бізнесу, стимулюючи тим самим зростання та створення робочих місць. Основними змінами внесеними прийняттям Податкового кодексу були: скасування неефективних податків, що не давали

економічного ефекту; зниження податкових ставок за деякими податками, зокрема податку на прибуток підприємств, що було спрямовано на зменшення рівня тіньової економіки; формування нових податків шляхом об'єднання групи податків, що існували до прийняття даного кодексу; запровадження податкових канікул та пільг для окремих галузей економіки.

Однак, не зважаючи на ряд змін обумовлених прийняттям Податкового кодексу, податкова система України, на даному етапі, характеризувалася значною кількістю податків, що ускладнювало процес адміністрування та сплати податкових платежів.

Дане питання було вирішене шляхом проведення ряду реформ та внесення зміни до Податкового кодексу України, відвідно до яких було зменшено кількість податків з 22 до 9. Таким чином, в результаті консолідації декількох податків було сформовано, [28]: акцизний податок; екологічний податок; рентну плату; податок на майно; єдиний податок.

При цьому, варто відмітити, що реформування податкової системи не передбачало скасування частки податків, основним нововведенням була трансформація деяких податків в єдиний платіж.

На сучасному етапі розвитку бюджетної системи базою для функціонування системи формування доходів Державного бюджету України є, [29]: Конституція України; бюджетне законодавство, основою якого виступає Бюджетний кодекс України; Закон України про Державний бюджет України на відповідний рік; Бюджетна декларація; інші закони, що регулюють бюджетні відносини, передбачені статтею 1 Бюджетного кодексу України; нормативно-правові акти Кабінету Міністрів України, прийняті на підставі і на виконання Бюджетного кодексу України та інших законів України; нормативно-правові акти органів виконавчої влади, прийняті на підставі і на виконання Бюджетного кодексу; рішення про місцевий бюджет; рішення місцевих державних адміністрацій, органів місцевого самоврядування, прийняті відповідно до Бюджетного кодексу України.

Органи державної влади, що беруть участь у регулюванні процесу формування доходів, виконанні доходів державного бюджету на відповідний рік, формуванні звітів та статистичної інформації є Кабінет Міністрів України, Міністерство фінансів України, Державна казначейська служба України, Верховна Рада України, розпорядниками бюджетних коштів.

Відповідно до Бюджетного кодексу доходи Державного бюджету України класифікуються на, [26]: податкові; неподаткові; доходи від операцій з капіталом; трансферти.

Податковими надходженнями визнаються передбачені податковими законами України загальнодержавні і місцеві податки, збори та інші обов'язкові платежі. Податкові надходження є основою формування фінансових ресурсів Державного бюджету України. До бюджетоутворюючих податків в Україні відносять податок на додану вартість, податок на прибуток підприємств та податок на доходи фізичних осіб.

Неподатковими надходженнями визнаються, [26]: доходи від власності та підприємницької діяльності; адміністративні збори та платежі, доходи від некомерційного та побічного продажу; надходження від штрафів та фінансових санкцій; інші неподаткові надходження.

В Україні доходи поділяються на доходи загального та спеціального фонду, [26].

У загальному фонді зосереджуються кошти, що використовують для виконання загальних функцій та не мають цільового призначення, вони формують централізований фонд держави, за рахунок якого уряд фінансує державні потреби, передбачені поточними фінансовими планами. Доходи спеціального фонду мають конкретне призначення, чітко визначені джерела наповнення та напрями використання. Джерела формування доходів спеціального фонду визначаються відповідно до законодавства. Фінансування конкретних заходів за рахунок спеціального фонду може здійснюватися виключно в межах коштів, що надійшли до фонду на відповідну мету.

Розвиток системи формування доходів Державного бюджету України є тривалим та безперервним процесом, що пов'язано з постійним удосконаленням нормативно-правової бази та зміною економічних процесів в країні. Сучасний механізм формування дохідної частини державного бюджету формувався під впливом постійних змін законодавства та розвитку інституційних засад формування доходів бюджету. Наразі, бюджетна система України містить ряд недоліків, що здійснюють вплив на систему формування доходів державного бюджету. Забезпечення державного бюджету необхідним обсягом фінансових ресурсів передбачає удосконалення нормативно-правової бази та формування дієвого механізму акумуляції фінансових ресурсів до Державного бюджету України.

2.2. Аналіз доходів у системі планування та виконання державного бюджету

Система формування доходів Державного бюджету України є динамічною та знаходиться під впливом постійних трансформаційних змін ендогенного та екзогенно характеру, що викликають необхідність пристосовуватися до нових економічних умов.

З метою визначення рівня забезпеченості державного бюджету фінансовими ресурсами доцільним є проведення детального аналізу формування та виконання Державного бюджету України за доходами протягом 2010- 2020 років (рис. 2.1).

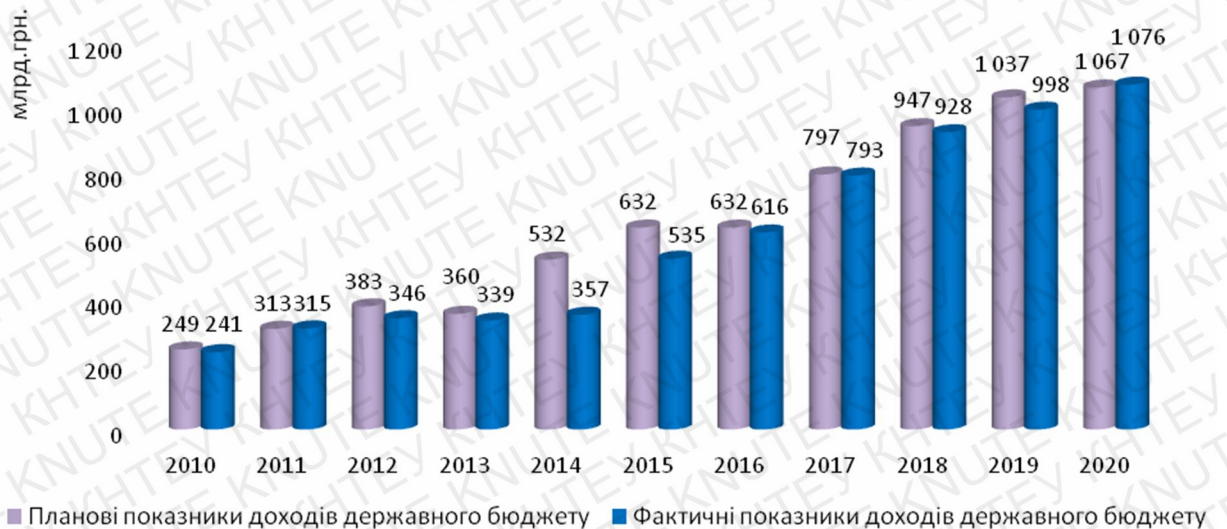

Рис. 2.1 Планові та фактичні показники доходів Державного бюджету України за 2010-2020 рр. *

*Примітка: побудовано автором на основі джерел [30;31]

Відповідно до даних рис. 2.1 слід відмітити, що протягом аналізованого періоду обсяг доходів державного бюджету постійно зростає. З 2010 р. по 2014 р. обсяг доходів державного бюджету знаходиться приблизно на одному рівні з урахуванням незначних коливань. При цьому протягом даного періоду просліджується невиконання державного бюджету відносно планових показників, зокрема у 2010 р. доходи державного бюджету були акумульовані на рівні 96,5% від планового показника, що на 9 млрд. грн менше запланованого рівня.

2011 рік характеризувався перевиконанням плану державного бюджету за доходами на 0,37%, що обумовлено прийняттям податкового кодексу України та збільшенням обсягу податкових надходжень до бюджету.

Протягом наступних років просліджується недовиконання державного бюджету за доходами відносно планових показників. Найвищий рівень недовиконання бюджету за доходами у 2014 р., у порівнянні з плановим показником у 532 млрд. грн. доходи було акумульовано на рівні 357,1 млрд. грн., що відповідає рівню 67,1%, що спричинено подіями на сході країни.

Дестабілізуюча ситуація в 2014 р. здійснила значний вплив на національну економіку та стала причиною розвитку девальваційних та інфляційних процесів

в Україні. Виконання дохідної частини бюджету в 2014 році відбувалось в умовах зменшення промислового виробництва, скорочення імпорту товарів, зростання збитків підприємств, що суттєво відобразилось на надходженнях.

У 2015 р. можна відмітити значне зростання обсягу доходів державного бюджету у відсотковому значенні на 49,73% у порівнянні з 2014 р., у номінальному значенні відповідно 357,1 млрд. грн та 534,7 млрд. грн., обсяг доходів було акумульовано на рівні 84,6% від запланованого рівня.

2015 р. для української економіки характеризувався стабілізацією економічної ситуації після подій на сході країни, однак збільшення обсягу надходжень до державного бюджету більшою мірою обумовлене розвитком інфляційних процесів та зменшенням обсягу валового внутрішнього продукту на початку 2015 року, аніж економічним зростанням в цілому.

Надалі, обсяг доходів державного бюджету протягом аналізованого періоду продовжує зростати, так у 2017 р. помітне значне збільшення обсягу доходів бюджету на 28,74% у порівнянні з 2016 р., у номінальному значенні до державного бюджету у 2016 р. надійшло 616,3 млрд. грн., 2017 р.- 793,4 грн.

Виконання дохідної частини бюджету у 2017 році здійснювалось в умовах дії змін, внесених до податкового законодавства, спрямованих на покращання адміністрування платежів, створення більш рівних та 34 справедливих умов оподаткування, а також підвищення наповнюваності бюджету.

Обсяг доходів державного бюджету у період з 2018 р. по 2020 р. постійно зростає, так доходи бюджету у 2018 р. становили 793,4 млрд. грн., у 2019 р. на 7,56% більше - 998,3 млрд. грн.. у порівнянні з попереднім роком.

Варто відмітити, що незважаючи на зростання обсягу доходів Державного бюджету України у грошовому виразі протягом 2016-2019 рр. простежується постійне недовиконання дохідної частини бюджету в середньому на 2,1%.

За 2020 рік до державного бюджету було акумульовано 1076 млрд. грн., що є найвищим показником у номінальному значенні за аналізований період та на 7,78% більше ніж 2019 року. У 2020 році наявне перевиконання державного

бюджету за доходами відносно плану на 0,8%, вперше починаючи з 2011 року, попри складні економічні умови викликані пандемією COVID-19.

Аналіз рис. 2.1 свідчить, що обсяг доходів державного бюджету протягом усього аналізованого періоду постійно зростає. При цьому, просліджується недовиконання державного бюджету за доходами відносно планових показників, що обумовлено неякісним бюджетним планування, котре не враховує низки чинників, що здійснюють вплив на формування доходів бюджету.

При цьому, обсяг ВВП протягом аналізованого періоду також постійно зростає (Додаток А).

Важливим індикатором економічної стабільності країни є відношення доходів бюджету до валового внутрішнього продукту (рис. 2.2).

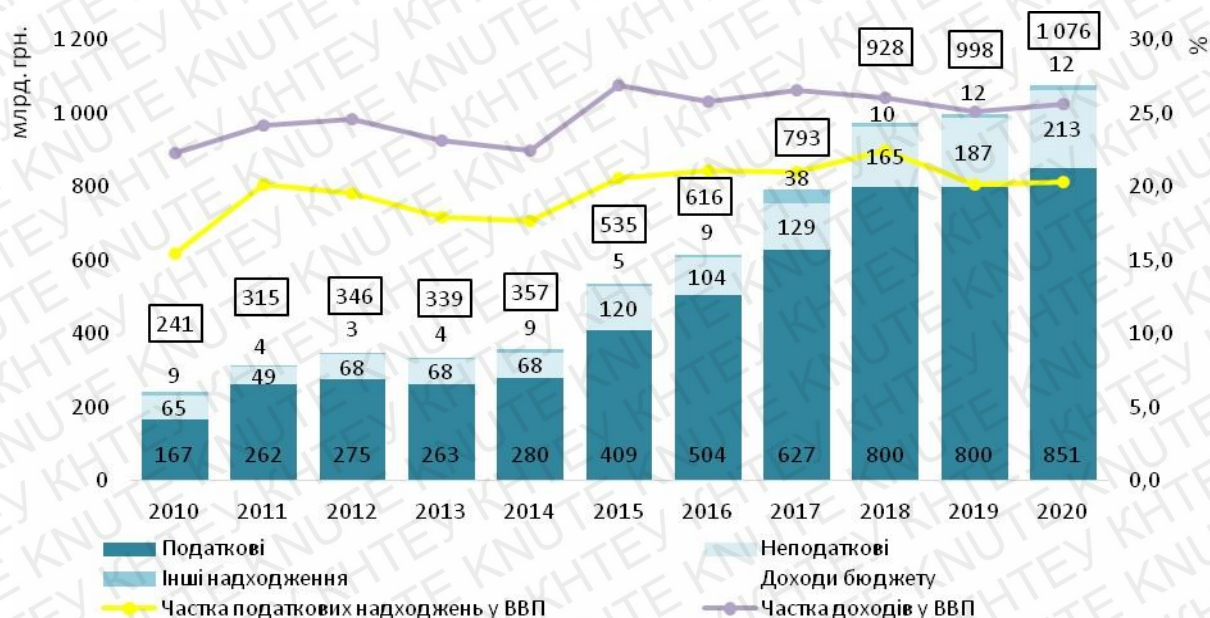

Рис. 2.2. Структура доходів державного бюджету України за 2010-2020 рр.*

*Примітка: розраховано та побудовано автором на основі джерел [30;31]

Відповідно до даних рис. 2.2 частка доходів державного бюджету у ВВП протягом 2010-2014 рр. становила в середньому 23,36%, починаючи з 2015 р. даний показник зростає так у 2014 р. відношення доходів державного бюджету до ВВП базувалося на рівні 22,5%, 2015 р.- 26,89%, 2016 р. – 25,85%, 2017 р. – 26,59%, 2018 р. – 26,07%. Відношення доходів державного бюджету до ВВП

становили у 2018р. - 26,07% та 2019 р. - 25,12% відповідно. Частка доходів у ВВП за 2020 рік становила 25,66%.

Відношення обсягу податкових надходжень Зведеного бюджету України до ВВП в середньому протягом 2011-2020 рр. становить 26,08% (Додаток Б).

Частка податкових надходжень до Зведеного бюджету України відповідає в середньому за 2010-2020 рр. показнику 81,67%, неподаткові – 17,25%, частка доходів від операцій з капіталом в середньому становить 0,35%, питома вага офіційних трансфертів від урядів зарубіжних країн та міжнародних організацій – 0,3% (Додаток В).

Протягом аналізованого періоду просліджується зростання обсягу розподілу валового внутрішнього продукту через державний бюджет, що зумовлено необхідністю формування достатнього обсягу фінансових ресурсів для виконання державою покладених на неї функцій та завдань.

Варто зазначити, що структура Державного бюджету України протягом аналізованого періоду зазнала значних змін, що обумовлено напрямами бюджетної та податкової політики, використанням різних інструментів формування доходів бюджету, зокрема ставок податків, бази оподаткування та інших.

Протягом останніх років обсяг доходів Державного бюджету України збільшувався тільки у номінальному значенні, при цьому показник відношення доходів державного бюджету до ВВП залишався приблизно на однаковому рівні з незначними коливаннями.

Домінуючим інструментом у формуванні доходів Державного бюджету України виступають податкові надходження, що становлять основу для наповнення державного бюджету, що відвідає значному рівню розподілу ВВП через податки. Частка податкових надходжень у загальному обсязі доходів Державного бюджету України коливається протягом аналізованого періоду і в середньому знаходиться на рівні 79,1%. Структура податкових надходжень за основними податками наведена у таблиці 2.1.

Таблиця 2.1

Питома вага окремих податків у загальному обсязі податкових надходжень Державного бюджету України за 2010-2020 рр., %*

Показник	Роки										
	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020
Податок на прибуток	24,0	20,9	20,1	20,7	14,3	8,5	10,8	10,7	12,9	13,4	12,8
ПДФО	30,6	2,4	2,6	2,9	4,5	11,0	11,9	12,0	12,2	13,7	13,8
ПДВ	51,7	49,7	50,5	48,8	49,6	43,6	46,7	50,1	49,7	47,3	47,1
Акцизний податок	16,6	12,6	13,5	13,4	16,0	15,4	17,9	17,3	15,8	15,4	16,2
Мито	5,3	4,5	4,8	5,1	4,5	9,8	4,0	3,9	3,6	3,8	3,6
Рентна плата	5,7	6,4	4,9	0,6	0,5	9,7	8,8	7,8	6,0	5,8	6,2

*Примітки: складено автором на основі джерел [30;31]

У структурі податкових надходжень найбільшу питому вагу складють надходження від податку на додану вартість, акцизного податку, податку на доходи фізичних осіб і податку на прибуток підприємств.

В цілому переважну частку податкових надходжень становлять непрямі податки, зокрема ПДВ, що є бюджетоутворюючим податком. В середньому у період з 2010 р. по 2020 р. його частка становить 48,6%. Серед прямих податків найбільшу частку займає податок з доходів фізичних осіб (ПДФО). Зростання ПДФО просліджується починаючи з 2015 року, що пояснюється змінами у відрахуванні цього податку до бюджетів різних рівнів.

Частка податку на прибуток протягом 2010-2020 рр. у загальному обсязі податкових надходжень коливається протягом аналізованого періоду та в цілому має тенденцію до зниження, що зумовлено зменшенням ставки податку, значним зменшенням бази оподаткування через кризові явища в економіці, політичну нестабільність, значним обсягом податкових пільг, ефективність яких залишається низькою.

В номінальному значенні обсяг податкових надходжень протягом 2011-2020 рр. характеризується сталим зростанням (Додаток Г).

Попри складні економічні умови, спостерігається збільшення податкових надходжень до державного бюджету майже по видах податкових надходжень. Варто зазначити, що причиною такого зростання також є інфляційні процеси. Не зважаючи на збільшення сум податкових надходжень до державного бюджету, податкова система залишається недосконалою.

Основні недоліки системи формування доходів Державного бюджету України полягають у неефективному бюджетному плануванні та прогнозуванні, нерівномірності та несправедливості розподілу податкового навантаження, високому податковому тиску, що пригнічує ділову активність та інвестиційну активність, нестабільність податкової системи та недосконалість законодавства, що регулює відносини щодо формування доходів Державного бюджету України.

РОЗДІЛ 3 НАПРЯМИ ПІДВИЩЕННЯ ДІЄВОСТІ СИСТЕМИ ФОРМУВАННЯ ДОХОДІВ ДЕРЖАВНОГО БЮДЖЕТУ

3.1. Пріоритетні заходи підвищення ефективності системи формування та виконання доходів державного бюджету

Державний бюджет України виступає фундаментальною складовою соціально-економічного розвитку країни, завдяки правильному здійсненню бюджетного процесу забезпечується економічна і соціальна стабільність та належний життєвий рівень населення. Дієва система формування доходної частини Державного бюджету України є запорукою стабільного економічного розвитку країни.

Серед актуальних проблем, які на даний час залишаються невирішеними та здійснюють дестабілізуючий вплив на систему Державних доходів України, слід виокремити: незбалансованість державного бюджету; неефективність механізму оподаткування; низька якість бюджетного планування та прогнозування; складність системи адміністрування податків; недосконалість та часті зміни бюджетного законодавства; високий рівень тінізації економіки; зловживання спрощеною системою оподаткування; високий податковий тиск на платників податків, що породжує ухилення від оподаткування та зменшує рівень ділової активності в країні; складність механізму сплати податків; відтік іноземних інвестицій, що призводить до стагнації економічних процесів та у результаті зменшення обсягу податкових надходжень до бюджету; низька дієвість існуючих податкових стимулів; поглиблення соціальної нерівності; відсутність політичної єдності щодо доцільності пом'якшення податкового навантаження для бізнесу; нестабільність правового регулювання податкових пільг за повної відсутності системи моніторингу та оцінки ефективності їх

надання; недосконалість електронних сервісів в обслуговуванні платників податків.

Наявність низки недоліків у процесі формування доходів державного бюджету обумовлює необхідність визначення методів їх подолання та напрямів підвищення дієвої системи формування доходів Державного бюджету України.

Бюджетне планування в умовах трансформації фінансової системи України набуває особливого значення, що пов'язано насамперед з необхідністю формування та досягнення довгострокових цілей і завдань соціально-економічної політики держави. Бюджетне планування передбачає визначення економічних закономірностей та проведення аналізу показників бюджетів різних рівнів у зв'язку макроекономічними показниками країни, що здійснюється з метою визначення майбутнього стану основних показників бюджету.

Бюджетне планування дозволяє забезпечити дотримання встановлених пропорцій розподілу валового внутрішнього продукту між галузями економіки, територіальними громадами, а також забезпечити необхідним обсягом фінансових ресурсів пріоритетні сфери національної економіки, реалізувати єдину та збалансовану фінансову політику держави. Запровадження ефективної комплексної системи бюджетного планування, що враховуватиме динамічність фінансової системи, циклічність економічних процесів та основні фактори впливу на обсяги доходів державного бюджету, сприятиме ефективному функціонуванню бюджетної системи України, що в свою чергу призведе до підвищення економічного рівня країни та покращення соціально-економічних показників фінансового стану країни у довгостроковій перспективі.

Нагальним залишається і питання щодо спрощення системи адміністрування податків. Цей стратегічний напрямок спрямований на підвищення прозорості та ефективності адміністрування системи оподаткування в Україні, що, зокрема, стосується справляння податку на додану вартість, питань прострочення платежів та гнучкості ринку праці - остання з яких зменшує

привабливість офіційного працевлаштування та сприяє зловживанню спрощеною системою оподаткування.

Система адміністрування ПДВ на даний момент характеризується низкою недоліків, зокрема: недосконалістю законодавства у сфері справляння податку на додану вартість; високим рівнем податкових ставок, що стримує розвиток економічної активності; існуванням необґрунтовано великої кількості пілґ із ПДВ, цільове призначення яких є непрозорим, а процес контролю – складним; потребою ведення платниками ПДВ бухгалтерського та податкового обліку; простотою ухилення від оподаткування ПДВ; значними недоліками діючого механізму з відшкодування ПДВ.

У сфері підвищення ефективності справляння ПДВ важливим питанням залишається подальша оптимізація законодавства щодо справляння ПДВ. Важливим при цьому, є забезпечення стабільності правового поля та його систематизація в єдиному законодавстві, а саме ПКУ. Доцільним також є усунення неефективних пілґ з ПДВ, що не дають очікуваного економічного та соціального ефекту.

Наступним напрямом є запровадження диференційованих ставок ПДВ, що сприятиме реалізації соціальної справедливості щодо незаможних верств населення та акумуляції достатнього обсягу фінансових ресурсів до бюджету із приватного сектору найефективнішим, соціально справедливим і необтяжливим способом.

Одним із основних інструментів спрощення системи адміністрування податків є забезпечення ефективного відшкодування ПДВ. Для реалізації даного завдання необхідно провести моніторинг діяльності реєстру відшкодування ПДВ.

Важливим є забезпечити послідовне відшкодування ПДВ протягом усього бюджетного року. Також, необхідно здійснювати планування та ефективне управління простроченими виплатами, у тому числі через моніторинг системи відшкодування ПДВ та звітування про затримки у відшкодуванні.

Важливим є налагодження автоматизованої системи обміну інформацією про ПДВ, метою якої є контроль над фінансовими потоками в межах нашої країни. Це допоможе органам Державної фіскальної служби України підвищити ефективність та швидкість контролю перевірки достовірності даних щодо товарних потоків і нарахування ПДВ, [32].

Важливим питанням у оптимізації процесу адміністрування податків залишається підвищення гнучкості ринку праці в Україні. Існуюче законодавство, що регулює ринок праці призводить до зловживання спрощеною системою оподаткування. Перегляд законодавства про працю є одним із основних засобів усунення недоліків трудового законодавства.

Таким чином, мають бути розроблені нормативно-правові акти, що регулюють: трудові відносини з особами, які працюють віддалено; працевлаштування осіб за багатосторонніми трудовими договорами; суб'єктів, що надають послуги посередництва при працевлаштуванні, а також тих, хто приймає на роботу співробітників для подальшого аутсорсингу.

Дані заходи можуть потенційно сприяти зменшенню неформальної зайнятості праці та зменшенню зловживань спрощеної система оподаткування.

Основними проблемами податку на прибуток в сучасних умовах є розмивання бази оподаткування та ухилення від сплати податків, а також проблеми в податковому механізмі, викликані цифровізацією та глобалізацією економіки.

Наразі, однією з найважливіших проблем податку на прибуток підприємств є ухилення від сплати податків. В даному випадку, важливим є зменшення рівня податкового навантаження на суб'єктів підприємницької діяльності, однак лише в реінвестованій частці. Дані заходи сприятимуть розширенню виробництва, підвищенню ділової активності, зниженню рівня податкового тиску та ухилення від сплати податку.

Основними проблемами, які потребують вирішення для гармонізації процесу справляння акцизного податку, є:

ухилення від сплати податків та контрабанда товарів; непрозора та неефективна система адміністрування податків; тіньовий сектор економіки, що впливає на обсяги податкових платежів до бюджету; неузгодженість ставок податку та неточність у визначенні об'єктів оподаткування в Україні та інших країнах світу.

Перспективними напрямками адміністрування акцизного податку є, [33]: стандартизація акцизного законодавства відповідного до норм ЄС; впровадження сучасних технологій адміністрування податків; спрощення податкового обліку та звітності шляхом використання сучасних інформаційно-комунікаційних технологій; уніфікація податкових процедур; стандартизація електронних адміністративних процесів; посилення контролю за обігом підакцизних товарів; своєчасне реагування на формування нових сегментів ринку підакцизних товарів.

У сфері адміністрування митного податку важливим завданням є усунення низки недоліків, що знижують фіскальну значимість даної статті доходів державного бюджету. Однією з основних проблем митної політики України на даний момент є невідповідність митного контролю сучасним вимогам пропускної спроможності та міжнародним стандартам контролю товарів. Наразі, актуальними питання залишаються підвищення ефективності митного оподаткування щодо спрощення митних процедур та створення найбільш сприятливого середовища для учасників зовнішньоекономічної діяльності.

Митне оподаткування в Україні потребує розвитку митного контролю, тобто реорганізації системи митних органів та вирішення проблем правового регулювання митного контролю, оскільки продовжують діяти застарілі нормативні акти, між чинними правовими актами наявні істотні суперечності, що порушує системність митного та податкового законодавства, чимало нормативних актів виявляються неефективними. У цих умовах необхідно використати особливості міжнародно-правових стандартів, що дасть змогу

застосувати досвід країн ЄС з урахуванням національних традицій, менталітету, наукових здобутків українських учених-юристів у процесі справляння мита та інших митних платежів під час перетинання митного кордону.

Також, важливими напрями оптимізації митного оподаткування є, [34]: спрощення митних процедур; створення найбільш сприятливого середовища для учасників зовнішньоекономічної діяльності; збільшення рівня ефективності виявленню і протидії негативним явищам у сфері здійснення зовнішньої торгівлі; підвищення рівня бюджетного фінансування процесів модернізації та реформування системи реалізації митної політики, за вимогами міжнародних норм та стандартів, створення сприятливих нормативно-правових умови розширення прав митних органів у частині доступу до інформації, яка знаходиться в базах даних інших органів державної влади.

Одним з основних недоліків податкової системи України є недосконалість податкового законодавства. Не зважаючи на те, що в Україні діє єдиний нормативно-правовий документ, що здійснює регулювання податкової системи України – Податковий кодекс України, питання оподаткування регулюється також багатьма нормативно-правовими актами, Указами Президента, постановами та розпорядженнями Кабінету Міністрів України. В такому випадку, виникають можливості для ухилення від оподаткування, за рахунок розбіжностей в різних нормативно-правових актах. Все це негативно впливає як на виконання податкових зобов'язань платниками податків, так і на роботу співробітників податкової служби та відповідно знижує привабливість вітчизняної економіки для іноземних інвесторів.

Також, зміну податкового законодавства необхідно проводити з урахуванням наявного рівня тінізації економіки, та розробляти нормативноправові акти, які унеможливлять ухилення від оподаткування. Таким чином, важливим завданням є формування стабільної системи нормативно-правового регулювання податків. Податкове законодавство має бути простим та

зрозумілим для платників податків для спрощення процедури сплати податкових платежів.

Нагальним питанням залишається оптимізація рівня податкового навантаження в Україні, що має сприяти поживленню ділової активності, розвитку економіки, поживленню інвестиційних процесів.

Тобто, важливим завданням також є визначення оптимальних ставок податків за яких буде досягнуто максимального ефекту від функціонування фіскальної функції податків.

Процес зниження податкового навантаження має відбуватися поступово та потребує чіткої спланованості, системності та прогнозованості рішень, оскільки одноразове, різке зменшення сукупного податкового навантаження приведе лише до серйозних втрат поточних доходів, ускладнить виконання державою своїх функцій й підірве основу для проведення подальших податкових реформ на макrorівні.

Актуальним завданням бюджетної політики держави є швидке реагування на зміни в економічному середовищі та адаптація до циклічних коливань в економіці країни. Пріоритетним напрямом у реалізації даного завдання є посилення взаємодії інститутів бюджетного, податкового та митного регулювання. З метою досягнення уніфікованих напрямів економічного розвитку країни та максимізації обсягу дохідної частини Державного бюджету України. Вагомим є підвищення регуляторного потенціалу податкового механізму в процесі стимулюванні внутрішнього попиту, інвестиційного клімату, інституційних перетворень бюджетної системи, [35].

Таким чином, стратегічні пріоритети удосконалення системи формування доходів бюджету в Україні передусім перебувають у сфері податкового регулювання. Потребує подальшого вдосконалення діюча система пільгового оподаткування. В економічному аспекті було б доцільно в подальшому знизити ставки податку на прибуток підприємств виключно на реінвестовану частку в модернізацію та розширення виробництва, імплементацію системи регулювання

трансфертного ціноутворення; зменшення податкового навантаження на фонд оплати праці; індексацію відповідно до рівня інфляції акцизного та підвищення ставок екологічного оподаткування; поступового зростання рентних та природно-ресурсних платежів [3].

3.2. Перспективне прогнозування доходів державного бюджету

Прогнозування доходів бюджету є важливою складовою бюджетного процесу України. Якісне та своєчасне прогнозування доходів бюджету безпосередньо впливає на обсяг фінансових ресурсів, що залучаються для забезпечення виконання державою покладених на неї функцій і завдань. Ефективність та результативність прогнозування доходів суттєво впливає на розвиток соціально-економічних процесів держави, що обумовлено сутністю доходів як фінансової бази держави. Основним завданням прогнозування показників державного бюджету за доходами полягає у з'ясуванні перспектив розвитку економіки в середньостроковій та довгостроковій перспективі та їх використання з метою оптимізації поточного й довгострокового планування та якісного бюджетного регулювання на основі здійсненого прогнозу. Як одна із ланок фінансової системи країни державний бюджет виступає інструментом реалізації державної політики. Використання ефективної системи прогнозування доходів державного бюджету дозволяє державі забезпечити досягнення запланованого рівня економічних і соціальних цілей. Планування бюджетних показників у таких умовах стає фундаментальним завданням державної політики, оскільки бюджетний механізм надає державі важелі для реалізації як управлінських, так і перерозподільчих функцій. Використання системного підходу до прогнозування показників бюджету у поєднанні з бюджетним плануванням виступає основою ефективного формування доходів державного бюджету. В умовах сучасних ринкових трансформацій, коли джерела інформації

для розробки бюджету перебувають під впливом постійних змін, методологія прогнозування бюджетних показників є одночасно корисним інструментом економічного аналізу та надійним інструментом фіскальної політики.

Методологія прогнозування показників доходів державного бюджету передбачає оцінку різноматних факторів та ймовірних варіантів формування бюджетних ресурсів держави. Аналіз прогнозів формування доходів державного бюджету використовується як основа для прийняття рішень у сфері бюджетної політики, а також визначення цілей та напрямів розвитку, що використовуються як орієнтири при підготовці державного бюджету на наступні періоди. Прогнозування Державного бюджету України здійснюється на реалістичних макропоказниках та розрахунках надходжень і витрат бюджету відповідно до затверджених методик та правил.

Прогнозування дохідної частини Державного бюджету України вимагає проведення якісного аналізу основних показників соціально-економічного розвитку країни та стану національної економіки в цілому, з метою визначення напрямів та перспектив реалізації фінансової політики держави в частині формування фінансової бази Державного бюджету України. На даним момент, економічна ситуація в Україні є доволі складною. Загострення економічної ситуації обумовлено порушенням макроекономічної стабільності та спадом економіки, що пов'язано з негативними наслідками, спричиненими обмежувальними заходами щодо запобігання виникненню і поширенню гострого респіраторного захворювання COVID-19, спричиненого коронавірусом SARS-CoV-2.

У 2020 році стан економіки в Україні характеризувався як стабільний із перспективами економічного зростання. На основі запровадження карантинних обмежень було оновлено прогноз економічного розвитку, за яким передбачалося зменшення ВВП на 4,8%. Однак, фактичне скорочення становило 4%, що менше прогнозованого на 0,8%, [36].

Також, доходи державного бюджету були акумульовані на досить високому рівні. Таким чином, економічна ситуація в Україні є контрольованою незважаючи на вплив карантинних заходів. На сьогоднішній день, показники соціально-економічного розвитку України мають тенденцію до зростання (Додаток Д, Е).

Зокрема, прогнозується скорочення рівня безробіття, зниження рівня споживчих цін, підвищення рівня експорту товарів. Прогнозується адаптація української економіки до умов пандемії та циклічного посилення карантинних обмежень, яке характеризується спадом ділової активності. В даному випадку, доцільно проаналізувати прогнозні показники соціально-економічного розвитку України (рис. 3.1).

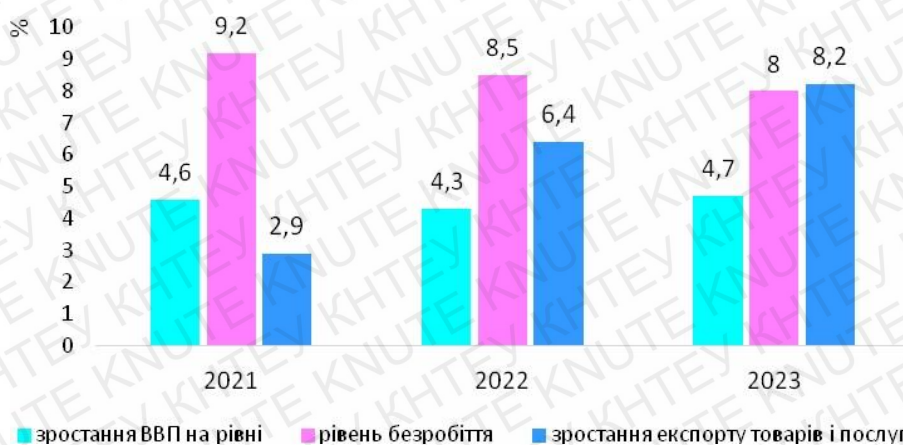

Рис. 3.1 Прогнозні показники соціально-економічного розвитку України на 2021-2023 рр.*

*Примітка: побудовано автором на основі джерела [37]

Відповідно до даних рис. 3.1 прогнозується зростання ВВП в 2021 р. на 4,6%, в 2022 р. на 4,3% в порівнянні з 2021 р, та у 2023 р. на 4,7 % у порівнянні з попереднім роком. Також, відповідно до прогнозних показників очікується зменшення рівня безробіття в середньому на 8,6 % протягом 2021-2023 рр. Прогнозується зростання обсягу товарів та послуг на 2,9 % в 2021 р. в порівнянні з 2020 р., незначне зростання обумовлене обмеженнями викликаними карантинними заходами. Починаючи з 2022 р. передбачається повернення

світової економіки до нормально темпу розвитку, у зв'язку з чим прогнозується значне зростання обсягу експорту в 2022 р на 8,5% в порівнянні з 2021 р. та на 8,2 в 2023 р. в порівнянні з 2022 р.

Важливим є аналіз прогнозних показників доходів Державного бюджету України на 2022-2024 рр. (рис. 3.2).

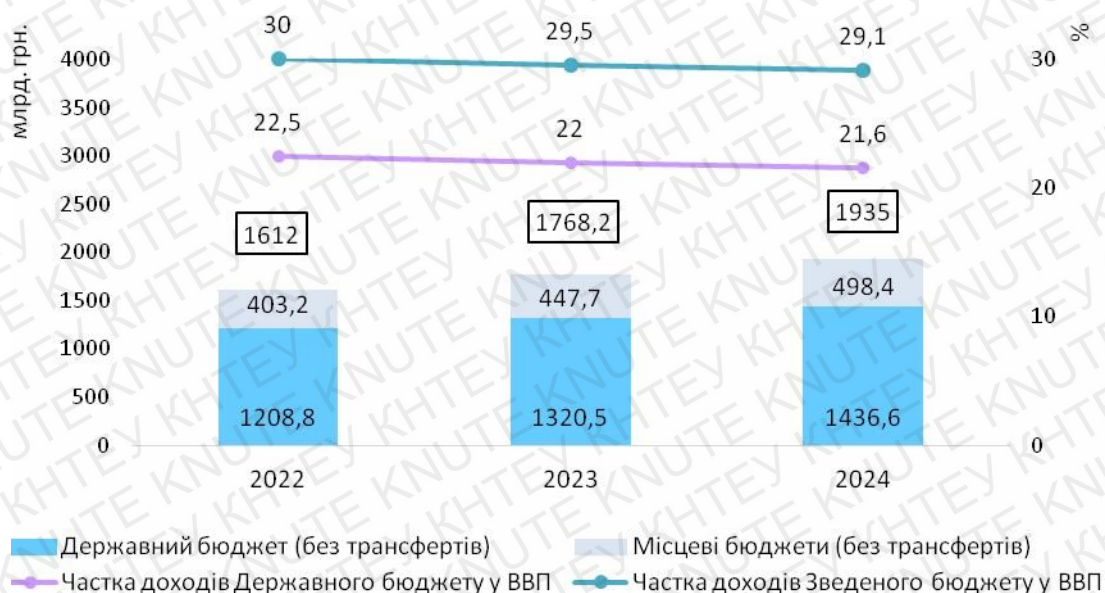

Рис. 3.2 Прогнозні показники доходів державного бюджету та ВВП України на 2022-2024 рр.*

*Примітка: побудовано автором на основі джерел [36]

Аналізуючи дані рис. 3.2 відмітити прогнозоване зростання обсягу доходів Державного бюджету України протягом даного періоду. В цілому передбачається збільшення доходів бюджету на 11,1% у 2022 році в порівнянні з плановими показниками 2021 р., в 2023 р. на 9,3% в порівнянні з прогнозним показником 2022 р. та 8,9% у 2024 р. в порівнянні з попереднім показником 2023 року. Прогнозоване зростання доходів бюджету обумовлене поступовим формуванням підґрунтя для подальшого поступального економічного розвитку України, незважаючи на збереження низки істотних проблем та ризиків, зокрема сформованих в період пандемії COVID-19.

Варто зазначити, що зростання обсягу надходжень до бюджету забезпечене більшою мірою зростанням податкових надходжень, які прогнозовано зростуть

на 12,1% в 2022 р. в порівнянні з планом 2021 р. У 2023 р. очікується залучення податів до бюджету на рівні 1 176,64 млрд. грн., що на 10,5% більше показника 2022 р, в 2024 р. збільшення податкових надходжень залишатиметься на тому самому рівні та прогнозовано має становити 10,06% - 1 295,04 млрд. грн.

Таблиця 3.1

Прогнозні показники податкових надходжень Державного бюджету України на 2021-2024 рр. *

Показник	2021 рік (план зі змінами)	2022 рік (прогноз)	2023 рік (прогноз)	2024 рік (прогноз)
податкові надходження	949,46	1 064,50	1 176,64	1 295,04
неподаткові надходження	134,61	141,96	142,04	139,80
інші доходи	3,09	2,34	1,85	1,74
всього доходів (без урахування міжбюджетних трансфертів)	1 087,16	1 208,80	1 320,52	1 436,58
офіційні трансферти	10,39	10,81	12,69	15,03
Разом доходів	1 097,55	1 219,62	1 333,21	1 451,61

*Примітка: побудовано автором на основі джерел [36]

На противагу податковим надходженням прогнозні показники неподаткових надходжень мають зрости у 2022 р. на 5,5% в порівнянні з 2022 р., однак в подальшому не передбачається значне зростання даної статті доходів. Так, у 2023 р. прогнозовано неподаткові надходження становитимуть 142,04 млрд. грн., що лише на 0,06% більше ніж 2022 р., 2024 р. передбачається зменшення неподаткових надходжень до рівня 139,80 млрд. грн., що на 1,58% менше ніж прогнозований показник 2023 р.

З урахуванням прогнозу основних макроекономічних показників економічного та соціального розвитку країни, динаміки бази оподаткування, ефективності податкового адміністрування, загальні показники доходів державного бюджету на 2022 – 2024 роки зростають.

Однак не зважаючи на прогнозоване стабільне зростання обсягу доходів Державного бюджету України в майбутніх періодах, виконання Державного бюджету України за доходами характеризується сталим недовиконанням дохідної частини державного бюджету відносно планових показників доходів бюджету. Бюджетне прогнозування виступає основою формування якісного стратегічного планування у середньостроковій перспективі та визначення реалістичних показників Державного бюджету України на плановий період.

Побудова ефективної системи формування доходів державного бюджету передбачає використання довгострокової стратегії соціально-економічного розвитку, що є основою фінансової політики держави. Існує пряма взаємозалежність між категоріями бюджетне прогнозування та бюджетне планування. Бюджетне прогнозування слугує основою для формування виваженого, чіткого середньострокового бюджетного планування.

В Україні прогноз доходів державного бюджету не враховується в процесі бюджетного планування та має суто декларативний характер, що обумовлює низьку якість бюджетного прогнозування. Також, важливим є врахування показників дефіциту Державного бюджету України, які відображають постійне перевищення видатків над дохідною частиною державного бюджету (Додаток Ж, продовження додатку Ж). Таким чином, просліджується формування прогнозних показників доходів державного бюджету, які надалі використовуються для визначення планового рівня забезпечення державного бюджету грошовими коштами, без урахування потреб держави у фінансових ресурсах, необхідних для виконання нею покладених на неї функцій та завдань.

Існування даної проблеми обумовлено неякісним прогнозом показників соціально-економічного розвитку України та зокрема доходів державного бюджету. Одним із факторів невідповідності прогнозу доходів державного бюджету реалістичним показникам є формування надто оптимістичного прогнозу соціально-економічного розвитку країни. В даних умовах, передбачається постійне зростання економіки та рівня доходів державного

бюджету, що не враховує циклічності економічних процесів та динамічності змін економічного середовища на макро- та макрорівні.

Значною проблемою, також є незгодженість загальнодержавного та бюджетного планування та прогнозування. В Україні процес прогнозування доходів державного бюджету є відокремленим від загальнодержавного планування. Програми соціально-економічного розвитку України приймаються без урахування бюджетних можливостей держави, в процесі бюджетного планування часто не враховуються пріоритети соціально-економічної політики, що відображені в державних програмах.

Необхідність узгодження прогнозних показників державного бюджету з рядом стратегічних документів, що визначають напрями соціально-економічного розвитку країни ускладнює процес прогнозування бюджету, знижує його неефективність та породжує незгодженості між загальнодержавним плануванням та прогнозуванням дохідної частини Державного бюджету України. Формування прогнозу доходів Державного бюджету України в умовах економічної нестабільності та обмежених технічних можливостей, перешкоджає розробці якісного прогнозу з використанням структурно складних багатofакторних моделей прогнозування соціально-економічного розвитку країни. Макроекономічна нестабільність, недосконале законодавство, зокрема в частині податкового регулювання, незгодженість напрямів соціально-економічного розвитку України перешкоджають формуванню виваженого, прозорого процесу прогнозування з використанням сучасного програмного забезпечення та складних багатовимірних моделей прогнозування доходів державного бюджету. З метою оптимізації механізму бюджетного прогнозування доцільним є залучення до процесу прогнозування доходів державного бюджету різних державних установ, а також узгодження та координація напрямів діяльності даних структур для досягнення цілісного бачення стратегії економічного розвитку України. Також, процес прогнозування має передбачати

формування реалістичних показників доходів державного бюджету з урахуванням можливостей та потреб держави у фінансових ресурсах.

Прогнозування дохідної частини державного бюджету повинно враховувати стратегічні цілі фінансової політики України. Фундаментальним є використання бюджетного прогнозування в основі процесу розрахунку показників перспективного бюджетного планування, що надає можливості врахування аналізу тенденцій формування ресурсів бюджету та їх використання, виявлення чинників, котрі необхідно враховувати в розрахунках бюджетних показників та визначення їх взаємозв'язків.

Ключовим фактором досягнення ефективності процесу прогнозування та планування бюджетних показників в Україні є використання середньострокового бюджетного прогнозування. Обґрунтування доцільності використання середньострокового підходу до прогнозування доходів Державного бюджету України полягає в існуванні таких переваг: середньострокові бюджетні проектування дають оцінку відповідності поточної політики та її майбутнього впровадження у фіскальній стратегії держави; багаторічне планування надає бюджетному процесу риси безперервності й наступності; багаторічне планування підвищує ефективність формування державних ресурсів, підвищуючи прозорість і підзвітність у бюджетному процесі.

Важливим завданням у розвитку процесу прогнозування доходів Державного бюджету України є використання прогресивного технічного забезпечення, що дасть можливість використання більш складних та точних моделей прогнозування показників бюджету. Прогнозування дохідної частини бюджету є важливим та необхідним етапом бюджетного процесу та займає одне з ключових місць при підготовці плану формування та використання фінансових ресурсів для забезпечення завдань і функцій, які здійснюються органами державної влади. Бюджетне прогнозування доходів тісно пов'язане з прогнозними макроекономічними показниками економічного та соціального

розвитку країни, податковою політикою, динамікою бази оподаткування, ефективністю податкового адміністрування. Таким чином, важливим є врахування даних факторів при розробці прогнозних показників Державного бюджету України.

ВИСНОВКИ

Формування доходів державного бюджету є важливою частиною бюджетного процесу. Дохідна частина державного бюджету використовується, як фінансова база для функціонування держави та виконання нею покладених на неї функцій та завдань. Використання дієвого механізму формування бюджетних ресурсів виступає передумовою соціально-економічного розвитку країни. Формування доходів державного бюджету передбачає вилучення необхідної для держави частки національного доходу, у процесі розподілу та перерозподілу ВВП, з метою виконання покладених на неї функцій та завдань.

Базовими принципами формування доходів державного бюджету є принцип фіскальної ефективності, економічної ефективності та соціальної справедливості. Основним джерелом формування доходів державного бюджету є ВВП, при цьому основну частину доходів державного бюджету становлять податки.

Дохідна політика держави виступає дієвим механізмом макроекономічного регулювання та є частиною загальної фінансової політики країни. Механізм формування доходів державного бюджету здійснює значний вплив на соціальну та економічну сфери країни. За допомогою використання різних інструментів акумуляції фінансових ресурсів до бюджету, зокрема ставок податків, бази оподаткування, планування доходів державного бюджету визначаються напрями загальної фінансової політики держави.

Основним завданням формування доходів державного бюджету є створення загального фонду грошових ресурсів держави, що

використовуватиметься державою, з метою виконання покладених на неї функцій та завдань. При цьому, важливим є взаємоузгоджене поєднання цілей формування дохідної частини державного бюджету з загальною фінансовою політикою держави, бюджетною, фіскальною політикою та стратегією розвитку національної економіки в цілому.

Формування доходів Державного бюджету України на початку незалежності характеризувалося відсутністю дієвого, уніфікованого законодавства в частині регулювання процесів формування доходів бюджету та бюджетної системи загалом. Прийняття ряду законодавчих актів, зокрема Конституції України, Бюджетного кодексу України, Податкового кодексу України стало фактором побудови дієвої нормативно-правової бази у сфері формування доходів державного бюджету. Неefективне формування доходів державного бюджету виступає фактором породження бюджетних дисбалансів, економічної нестабільності та стагнації економічних процесів в державі. Зарубіжний досвід країн з розвинутою та трансформаційною економікою передбачає використання податкових надходжень як основного інструменту формування доходів державного бюджету. В даному випадку важливим фактором побудови дієвої системи формування доходів державного бюджету є вибір інструментів акумуляції податкових платежів, що сприятиме підвищенню ділової активності, розвитку інвестиційних процесів та економіки в цілому.

Однак, на даний момент законодавство характеризується низкою недоліків, що перешкоджають формуванню достатнього обсягу фінансових ресурсів держави. В розрізі даного питання, ключовим напрямком розвитку для України є подолання неузгодженості у законах та інших нормативно-правових актах та використання простого, зрозумілого законодавства, що сприятиме розвитку економічних процесів в державі.

Варто зазначити, що дохідна частина Державного бюджету України постійно зростає, однак частка доходів у ВВП країни залишається приблизно на одному рівні. Так, частка доходів державного бюджету у ВВП протягом

20102014 рр. становила в середньому 23,36%, у 2014 р. - 22,5%, 2015 р.- 26,89%, 2016 р. – 25,85%, 2017 р. – 26,59%, 2018 р. – 26,07%. Відношення доходів державного бюджету до ВВП становили у 2018р. - 26,07% та 2019 р. - 25,12% відповідно. Частка доходів у ВВП за 2020 рік становила 25,66%.

Результативність механізму формування доходів державного бюджету залежить від конфігурації факторів впливу бюджетної, податкової, митної та загальної фінансової політики країни. У розрізі доходів Державного бюджету України найвище значення має фіскальна складова, що обумовлено переважання обсягів доходів від податків над іншими видами доходу. Частка податкових надходжень у загальному обсязі доходів бюджету складає в середньому 79,1%. Серед податкових надходжень ключове місце займає податок на додану вартість, що є бюджетоутворюючим. Частка податків у ВВП в середньому складає 19,5%. Податкове навантаження в Україні є значним та характеризується досить великим тиском на платників податків.

Загалом система формування доходів Державного бюджету України характеризується як неефективна та потребує вдосконалення інструментів та методів формування дохідної бази державного бюджету.

Основними напрямками розвитку має стати вдосконалення нормативноправової бази, зокрема податкового законодавства, підвищення дієвості податкової системи, формування стимулів до розвитку економічної активності та інвестиційного потенціалу країни. Також, пріоритетним завдання підвищення дієвості формування доходів Державного бюджету України є удосконалення бюджетного планування та прогнозування, що має враховувати стратегічні напрями розвитку держави в цілому та комплекс факторів, що здійснюють вплив на процес формування доходів бюджету.

Прогнозування доходів бюджету має враховувати напрями загальної фінансової політики держави, економічну ситуацію на макrorівні та на макrorівні. Основним завданням залишається використання бюджетного

прогнозування доходів Державного бюджету України як основи для прогнозування бюджетних показників на наступні періоди.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Бюджетний кодекс: Закон України від 08.07.2010 р. № 2456-VI. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2456-17#Text>
2. Канєва Т.В. Бюджет як інструмент соціально-економічного розвитку країни. *Інвестиції: практика та досвід*. 2019. № 7. С. 45–51.
3. Тимоць М. В. Оцінка структури доходів державного бюджету України. *Економічний вісник*. Серія: фінанси, облік, оподаткування. 2021. № 7. С. 178.
4. Бюджетна система: підручник / І.Л. Шевчук, В.О. Черепанова, Т.О. Ставерська. Харків: Харківський державний університет харчування та торгівлі, 2015. 283 с.
5. Бюджетна система: підручник / В. М. Федосов, С. І. Юрій. Тернопіль: Екон. Думка, 2012. 871 с.
6. Маркуц Ю. І., Гусаревич Н. В. Ефективність формування доходів бюджету в умовах економічних перетворень. *Економіка та держава*. 2018. № 8. С. 32.
7. Сміт А. Багатство народів. Дослідження про природу та причини добробуту націй. Пер. з англ. Київ: Наш Формат, 2018. 735 с.
8. Начала политической экономии и налогового обложения: сочинение: в 7 т. Д. Рикардо. Москва: Государственное издательство политической литературы, 1955. 360 с.
9. Общая теория занятости, процента и денег: Дж. Кейнс. Москва: Прогресс, 1978. 548 с.

10. Chugunov I.Y., Koroviy V.V. Formation of financial policy of the state as a component of social development. *Sciences of Europe*. Praha, Czech Republic. 2020. Vol.3. N.54. pp.12-18.
11. Ватульов А. В. Фінансово-бюджетна політика економічного розвитку. Інвестиції: практика та досвід. 2020. №3. С.40.
http://www.investplan.com.ua/pdf/3_2020/9.pdf
12. Чугунов В.І. Формування бюджету як інструмент суспільного розвитку. *Економіка та держава*. 2019. № 12. С.132–137.
13. An official website of the United States government USA Gov. Budget of the United States Government. URL: <https://www.usa.gov/budget>
14. An official website of the United States government IRS. Tax Statistics. URL: <https://www.irs.gov/statistics>
https://www.rpi.edu/dept/advising/free_enterprise/us_government/taxation.htm
15. An official website of the United States government IRS. Tax Statistics. URL: <https://www.irs.gov/statistics>
16. Гаврилова Л.В. Формування бюджету в країнах з розвинутою економікою. *Інвестиції: практика та досвід*. 2018. № 16. С. 46–51. *Revue du systeme de finances publiques en France*. OCDE des politiques meilleures pour une vie meilleure. URL: <https://www.oecd.org/gov/budgeting/Gouvernance-budg%C3%A9taire-enFrance.pdf>
17. Site officiel du Ministère de l'Economie, des Finances et de la Relance. Le budget de l'Etat. URL: <https://www.economie.gouv.fr/facileco/comptespublics/budget-etat#>
18. An official website of the Organisation for Economic Co-operation and Development (OECD). Revenue Statistics - OECD countries: Comparative tables. URL: <https://stats.oecd.org/Index.aspx?DataSetCode=REV#>

19. An official website of the Organisation for Economic Co-operation and Development (OECD). Revenue Statistics - OECD countries: Comparative tables. URL: <https://stats.oecd.org/Index.aspx?DataSetCode=REV#>
20. Dochody i wydatki Skąd są pieniądze w budżecie i co się z nimi dzieje. Dochody budżetu państwa. URL: <https://www.podatki.gov.pl/z-twoichpodatkow/dochody-i-wydatki-z-twoich-podatkow/>
21. Про бюджетну систему Української РСР: Закон Української Радянської Соціалістичної Республіки від 05.12.1990 № 512-XII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/512-12/ed19901205#Text>
22. Про систему оподаткування: Закон Української Радянської Соціалістичної Республіки від 25.06.1991 № 1251-XII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1251-12/ed19910625#Text>
23. Про порядок виконання Державного бюджету: Указ Президента України від 18.06.1993 № 219/93. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/219/93/ed19930618#Text>
24. Про бюджетну систему України: Закон України від 18.07.1995 № 512-XII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/512-12/ed19950718#Text>
25. Бюджетний кодекс: Закон України від 08.07.2010 р. № 2456-VI. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2456-17#Text>
26. Податковий кодекс України прогнози та реальність: Роз'яснення Міністерства юстиції України від 06.07.2011 № n0049323-11. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/n0049323-11#Text>
27. Звіту про виконання Державного бюджету України за 2015 рік: Міністерство фінансів України. URL: <https://www.mof.gov.ua/storage/files/%D0%91%D1%8E%D0%B4%D0%B6%D0%B5%D1%82-2015%20%D0%BF%D1%80%D0%B5%D0%B7%D0%B5%D0%BD%D1%82%D0%B0%D1%86%D1%96%D1%8F.pdf>

- 28.Офіційний сайт Міністерства фінансів України. Бюджет.
URL:https://mof.gov.ua/
- 29.Офіційний сайт Державної казначейської служби України. Річні звіти про виконання Державного бюджету України. Розділ I Доходи. URL:
https://www.treasury.gov.ua/ua/file-storage/richna-zvitnist-13
- 30.Офіційний сайт Державної служби статистики України. Національні рахунки (ВВП). URL: http://ukrstat.gov.ua/imf/arhiv/nr/nr_u.htm
- 31.Сасенко О. Р., Діміянова О. С. Проблеми і недоліки діючої системи непрямого оподаткування в Україні. *Міжнародний центр науки і досліджень*. 2020. С. 19.
- 32.Качула С. В., Щирий Г. Л. Адміністрування акцизного оподаткування в Україні: сутність та перспективи розвитку. *Держава та регіони*. 2020. № 3 (114) частина 2. С.
- 33.Педченко І. І. Сучасні проблеми митної політики України та шляхи їх вирішення. Фінансово-аналітичні аспекти реалізації митної політики України. *Збірник тез доповідей та матеріалів учасників круглого столу студентського Науково-практичного гуртка митної справи кафедри фінансового менеджменту*. Львів, 2020. С. 44.
- 34.Chugunov I.Y., Titarchuk M.I. Formation of the state budget as an instrument of socio-economic development of the country. *Sciences of Europe*. Praha, Czech Republic.2020. Vol.2. №55. pp.46-52.
- 35.Міністерство фінансів України. Бюджетна декларація на 2022-2024 рр. Липень 2021. URL:
https://mof.gov.ua/storage/files/%D0%91%D1%8E%D0%B4%D0%B6%D0%B5%D1%82%D0%BD%D0%B0%20%D0%B4%D0%B5%D0%BA%D0%BB%D0%B0%D1%80%D0%B0%D1%86%D1%96%D1%8F%20%D0%BD%D0%B0%202022-2024%20%D1%80%D0%BE%D0%BA%D0%B8.pdf

36. Міністерство економіки України. Прогноз економічного і соціального розвитку України на 2021-2023 рр. Липень 2020. URL: <https://www.me.gov.ua/Documents/Detail?lang=uk-UA&id=98c3a695-56bb-42ba-b651-60ce1f899654&title=PrognozEkonomichnogoISotsialnogoRozvitkuUkrainiNa2021-2023-Roki>
37. Офіційний сайт Національного банку України. Макроекономічні показники. URL: <https://bank.gov.ua/ua/statistic/macro-indicators#2>
38. Міністерство фінансів України. Статистичний збірник Міністерства фінансів «Бюджет України - 2020». URL: [https://www.mof.gov.ua/storage/files/2_Budget_of_Ukraine_2020_\(for_website\).pdf](https://www.mof.gov.ua/storage/files/2_Budget_of_Ukraine_2020_(for_website).pdf)

Додаток А

Показники валового внутрішнього продукту України протягом 2010-2020 рр. *

Показник ВВП	2010	2011	2012	2013	2014	2015
ВВП у фактичних цінах, млн.грн.						
За методологією СНР 1993	-	-	-	-	-	-
За методологією СНР 2008	1 079 346	1 299 991	1 404 669	1 465 198	1 586 915	1 988 544
Індекси фізичного обсягу до попереднього року, %						
За методологією СНР 1993	-	-	-	-	-	-
За методологією СНР 2008	104,1	105,5	100,2	100	93,4	90,2
Індекси-дефлятори, % до попереднього року						

Податок на прибуток підприємств, млрд. грн.	55,1	55,8	55	40,2	39,1	60,2	73,4	106	117	119
ПДФО, млрд. грн.	60,2	68,1	72,2	72,7	90,8	126	171	211	253	271
Податок на додану вартість, млрд. грн.	130	139	128	139	179	236	314	375	379	401
Акцизний податок, млрд. грн.	33,9	38,4	36,7	45,1	70,8	102	121	133	137	147
Мито, млрд. грн.	11,8	13,2	13,3	12,6	0,8	20,4	24,5	27,1	30,1	30,5
Рентна плата, млрд. грн.	16,8	13,4	1,5	1,5	42	46,6	51,1	50,1	52	57,1
Всього податкових надходжень, млрд. грн.	335	361	354	368	508	645	828	986	1070	1137
Питома вага податку на прибуток підприємств у ВВП, %	4,2	4	3,8	2,5	2	2,5	2,5	3	3	2,8
Питома вага ПДФО у ВВП, %	4,6	4,8	4,9	4,6	4,6	5,3	5,7	5,9	6,4	6,5
Питома вага ПДВ у ВВП, %	10	9,9	8,8	8,8	9	9,9	10,5	10,5	9,5	9,6
Питома вага акцизного податку у ВВП, %	2,6	2,7	2,5	2,8	3,6	4,3	4,1	3,7	3,4	3,5
Питома вага митного податку у ВВП, %	0,9	0,9	0,9	0,8	0	0,9	0,8	0,8	0,8	0,7
Питома вага рентної плати у ВВП, %	1,3	1	0,1	0,1	2,1	2	1,7	1,4	1,3	1,4
Питома вага податкових надходжень у ВВП, %	25,7	25,7	24,2	23,2	25,5	27	27,8	27,7	26,9	27,1

*Примітка: розраховано та побудовано автором на основі джерел [30]

Додаток В

Структура доходів Зведеного бюджету України за 2011-2020 рр. *

Показники	Роки
-----------	------

	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020
Податкові, %	83,97	80,94	79,96	80,57	77,86	83,13	81,44	83,29	82,98	82,57
Неподаткові, %	15,05	18,16	19,18	17,67	21,49	16,03	15,18	16,27	16,5	17,03
Доходи від операцій з капіталом, %	0,58	0,67	0,36	0,44	0,28	0,2	0,22	0,24	0,24	0,26
Офіційні трансферти від урядів зарубіжних країн та міжнародних організацій, %	0,13	0,04	0,34	1,18	0,29	0,54	0,16	0,13	0,09	0,085
Цільові фонди, %	0,24	0,19	0,19	0,19	0,19	0,1	3	0,07	0,18	0,06

*Примітка: розраховано та побудовано автором на основі джерел [30]

Додаток Г

**Обсяг податкових надходжень до Державного бюджету України
2011-2020 рр. ***

Показник	Роки									
	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020
Номінальний ВВП, млрд. грн..	1300	1405	1465	1587	1989	2385	2984	3561	3975	4194
Податок на прибуток підприємств, млрд. грн..	54,7	55,3	54,3	39,9	34,8	54,3	66,9	96,9	107,1	108,7
ПДФО, млрд. грн..	6,2	7,0	7,6	12,6	45,1	59,8	75,0	91,7	110,0	117,3
Податок на додану вартість, млрд. грн..	130,1	138,8	128,3	139,0	178,5	235,5	314,0	374,5	378,7	400,6
Акцизний податок, млрд. грн..	33,0	37,2	35,3	44,9	63,1	90,1	108,3	118,9	123,4	138,3

Мито, млрд. грн..	11,8	13,2	13,3	12,6	40,3	20,4	24,5	27,1	30,1	30,5
Рентна плата, млрд. грн..	16,8	13,4	1,5	1,5	39,8	44,1	48,7	45,3	46,7	52,5
Всього податкових надходжень, млрд. грн..	261,6	274,7	262,8	280,2	409,4	503,9	627,2	753,8	799,8	851,1

*Примітка: побудовано автором на основі джерел [30]

Додаток Д

Індекс споживчих цін (індексу інфляції) в Україні за 2011-2021 рр. *

Період	Роки											
	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021	
Січень	101	100,2	100,2	100,2	103,1	100,9	101,1	101,5	101	100,2	101,3	
Лютий	100,9	100,2	99,9	100,6	105,3	99,6	101	100,9	100,5	99,7	101,0	
Березень	101,4	100,3	100	102,2	110,8	101	101,8	101,1	100,9	100,8	101,7	
Квітень	101,3	100	100	103,3	114	103,5	100,9	100,8	101,0	100,8	100,7	
Травень	100,8	99,7	100,1	103,8	102,2	100,1	101,3	100	100,7	100,3	101,3	
Червень	100,4	99,7	100	101	100,4	99,8	101,6	100	99,5	100,2	100,2	
Липень	98,7	99,8	99,9	100,4	99	99,9	100,2	99,3	99,4	99,4	100,1	
Серпень	99,6	99,7	99,3	100,8	99,2	99,7	99,9	100	99,7	99,8	99,8	
Вересень	100,1	100,1	100	102,9	102,3	101,8	102	101,9	100,7	100,5	101,2	
Жовтень	100	100	100,4	102,4	98,7	102,8	101,2	101,7	100,7	101,0	100,9	
Листопад	101,9	102	101,8	100,9	101,4	100,1	101,3	д	-	-	-	
Грудень	100,2	100,2	100,5	103	100,7	100,9	101	100,8	99,8	100,9	-	
Рік	104,6	99,8	100,5	124,9	143,3	112,4	113,7	109,8	104,1	105,0	-	

Примітка:

* показник розраховано як грудень до грудня попереднього року ** розраховано та побудовано автором на основі джерел [38]

Додаток Е

Рівень безробіття в Україні за період 2011-2020 рр. *

Показник	Роки										
	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020	
Рівень зареєстрованого безробіття (за методологією ДССУ), %	1,8	1,8	1,8	1,9	1,9	1,5	1,4	1,3	-	-	

Безробітне населення (за методологією МОП) у віці 15-70 років (усього, тис. осіб)	1733	1657	1577	1848	1655	1678	1698	1579	1488	1674
Рівень безробіття населення (за методологією МОП), у % до економічно активного населення у віці 15-70 років	7,9	7,5	7,2	9,3	9,1	9,3	9,5	8,8	8,2	9,5
Кількість зареєстрованих безробітних (на кінець періоду), всього тис. осіб	482,8	506,8	487,7	512,2	490,8	390,8	354,4	341,7	338,2	459,2
Кількість громадян, які мали статус безробітного протягом звітного періоду (тис. осіб)	1402	1353	1537	1468	1435	1270	1138	1064	1024	2192
Потреба роботодавців у працівниках на заміщення вільних робочих місць (вакантних посад), тис. осіб	59,3	48,6	47,5	35,3	25,9	36	50,4	58,4	59	43,3
Середній розмір допомоги по безробіттю, грн.	879	1028	1172	1232	1444	1997	2331	2876	3673	3797

*Примітка: побудовано автором на основі джерел [38]

Додаток Ж

Показники бюджетів різних рівнів за період 2011-2020 рр., млн. грн. *

Показник	Роки				
	2011	2012	2013	2014	2015
Зведений бюджет					

Доходи	398 553,60	445 525,30	442 788,70	456 067,30	652 031,00
Видатки	416 853,60	492 454,70	505 843,80	523 125,70	679 871,40
Кредитування	4 757,90	3 856,30	535,2	4 972,10	3 057,80
Дефіцит "-" / профіцит "+"	-23 057,90	-50 785,70	-63 590,30	-72 030,50	-30 898,20
Державний бюджет					
Доходи	314 616,90	346 054,00	339 226,90	357 084,20	534 694,80
в т.ч. трансферти з місцевих бюджетів	2 718,60	1 342,50	1 609,30	2 118,00	3 144,00
Видатки	333 459,50	395 681,50	403 456,10	430 217,80	576 911,40
в т.ч. трансферти до місцевих бюджетів	94 875,00	124 459,60	115 848,30	130 600,90	173 980,00
Кредитування	4 715,00	3 817,70	477,5	4 919,30	2 950,90
Дефіцит "-" / профіцит "+"	-23 557,60	-53 445,20	-64 706,70	-78 052,80	-45 167,50
Місцеві бюджети					
Доходи	181 530,40	225 273,50	221 019,40	231 702,00	294 460,20
в т.ч. трансферти з державного бюджету	94 875,00	124 459,60	115 848,30	130 600,90	173 980,00
Видатки	180 987,80	222 575,30	219 845,30	225 626,80	280 084,00
в т.ч. трансферти до державного бюджету	2 718,60	1 342,50	1 609,30	2 118,00	3 144,00
Кредитування	42,9	38,6	57,7	52,8	106,9
Дефіцит "-" / профіцит "+"	499,7	2 659,50	1 116,40	6 022,30	14 269,30

Продовження додатку Ж

Показник	Роки				
	2016	2017	2018	2019	2020
Зведений бюджет					

Доходи	782 859,50	1 016 969,50	1 184 290,80	1 289 849,20	1 376 673,80
Видатки	835 832,10	1 056 973,10	1 250 189,50	1 372 350,60	1 595 395,90
Кредитування	1 841,30	2 122,10	1 893,00	4 762,70	5 736,80
Дефіцит "-" / профіцит "+"	-54 813,90	-42 125,70	-67 791,80	-87 264,20	-224 458,80
Державний бюджет					
Доходи в т.ч.	616 283,20	793 441,90	928 114,90	998 344,90	1 076 027,00
трансферти з місцевих бюджетів	4 171,60	5 967,70	7 306,30	8 725,00	10 658,00
Видатки в т.ч.	684 883,70	839 453,00	985 851,80	1 075 122,10	1 288 121,30
трансферти до місцевих бюджетів	195 395,30	272 602,90	298 939,70	260 302,00	160 177,10
Кредитування	1 661,60	1 870,90	1 514,30	4 216,50	5 516,60
Дефіцит "-" / профіцит "+"	-70 262,10	-47 882,10	-59 251,10	-80 993,70	-217 611,00
Місцеві бюджети					
Доходи в т.ч.	366 143,10	502 098,30	562 421,80	560 531,30	471 481,90
трансферти з державного бюджету	195 395,30	272 602,90	298 939,70	260 302,00	160 177,10
Видатки в т.ч.	350 515,20	496 090,70	570 583,70	566 255,60	478 109,60
трансферти до державного бюджету	4 171,60	5 967,70	7 306,30	8 725,00	10 658,00
Кредитування	179,8	251,2	378,8	546,2	220,2
Дефіцит "-" / профіцит "+"	15 448,20	5 756,40	-8 540,60	-6 270,50	-6 847,90

*Примітка: розраховано та побудовано автором на основі джерел [39]